

YEARBOOK

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 5 • ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1978 • ΣΕΒΕΤ 5738

הנבא ע-רוּעִי יִשְׁרָאֵל הנבא ואמרת אליהם רעים

«Προφήτευσον ἐπί τούς ποιμένας τοῦ Ἰσραὴλ·
προφήτευσον καὶ εἰπέ πρός αὐτούς... »

(Ιεζεκ. 34 : 2)

Τό τεῦχος αύτό των «Χρονικῶν» ἀφιερώνεται, στό μεγαλύτερο μέρος του, στόν ἀποχωρήσαντα Πρόεδρο τοῦ Παγκοσμίου Ἐβραϊκοῦ Συνεδρίου Δρ. N. Goldmann.

Συνήθως παρόμοιες ἀφιερώσεις γίνονται ὅταν κάποιος φύγη ἀπό τήν πρόσκαιρη αὐτή ζωή, μετά θάνατον. Καί τοῦτο γιατί τότε μόνον, πιστεύουμε, ὅτι μπορεῖ νά κριθῇ ἀντικειμενικά κι' ἐλεύθερα τό ἔργο ἐνός ἀνθρώπου.

Αὐτή ἡ δυσκολία ἀντικειμενικότητος ἔχει ξεπερασθῆ προκειμένου γιά τόν Δρ. Goldmann. Τό μεγάλο καί πολυσύνθετο ἔργο του, πού ξεπαρνᾶ τά κοινά ἀνθρώπινα μέτρα, ἔχει ἥδη **κριθῆ καί καταξιωθῆ** στή συνείδησι τῶν Ἐβραίων δλου τοῦ κόσμου.

‘Ο ἐπί 40 ὀλόκληρα χρόνια ἰδρυτής καί Πρόεδρος τοῦ Παγκοσμίου Ἐβραϊκοῦ Συνεδρίου ἦταν ταυτόχρονα καί Πρόεδρος (ἀναφέρουμε τά κυριώτερα) τῆς Παγκοσμίου Σιωνιστικῆς Ὀργανώσεως, τοῦ Ἐβραϊκοῦ Πρακτορείου, τοῦ Memorial Foundation, τῆς Claims Conference (γιά τίς ἀποζημιώσεις ἀπό τούς Γερμανούς, πού εἶναι κι' ἀποκλειστικά δικό του ἔργο) καί σ' ἄλλες σημαντικές θέσεις.

Σ' ὅλα αύτά τά ἀξιώματα ὁ Δρ. Goldmann ἔφερε μαζί του τή δική του γραμμή: τή γραμμή τῆς ἑργασίας, τοῦ νέου, τῆς δημιουργίας. Τά ἀξιώματα αύτά πῆραν τό περιεχόμενο πού ὁ ἴδιος ὁ κάτοχός τους τούς ἔδωσε.

‘Ο Δρ. Goldmann ὑπῆρξε ὅχι μόνον ὁ Μέγας Ὁραματιστής, ὁ ἀκούραστος Μαχητής ὑπέρ τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἐβραίων ὅπουδήποτε κι' ἂν ζοῦν, ὁ Μέγας Εἰρηνιστής, ἀλλά προπάντων εἶναι ὁ ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΤΟΥ 20οῦ ΑΙΩΝΟΣ.

Στήν ίστορία τοῦ Ἐβραϊκοῦ Λαοῦ (κι' ὅλων τῶν Λαῶν) οἱ Προφῆτες δέν ὑπῆρξαν ποτέ δημοφιλεῖς. Ἡ προσπάθειά τους νά ἐλέγξουν τούς πιστούς γιά τά σφάλματά τους καί ἡ συνεχής προτροπή τους γιά νά ἀκολουθηθῇ ὁ ὀρθός δρόμος, ἦταν φυσικό ὅτι δέν δημιουργοῦσε φιλίες. ‘Ο Δρ. Goldmann ὑπῆρξε ἔξαίρεσις στόν κανόνα: διαβᾶστε, σάν παράδειγμα, σέ ἄλλες σελίδες τόν ἀποχαιρετιστήριο λόγο του. Παρά τά σκληρά λόγια του, παρά τίς σκληρές προβλέψεις του, ὁ παγκόσμιος Ἐβραϊσμός δέν μπορεῖ νά μήν παραδεχθῇ μέ θαυμασμό, ὅτι ἔχει δίκιο. Κι' ἐπί πλέον ὅτι τά λόγια του ἀποτελοῦν πυξίδα πορείας.

‘Ο Δρ. Goldmann γίνεται κοινά ἀποδεκτός ἀκριβῶς γιατί δέν εἶναι μονομερής, ὅπως συνέβη μέ ἄλλους ἡγέτες τοῦ Ἐβραϊσμοῦ. ‘Ο Goldmann ἀσχολήθηκε μέ τό Ἰσραήλ, μέ τό Σιωνισμό, μέ τή Διασπορά, μέ τά πάντα. Κι' ἀσχολήθηκε μέ συναίσθησι καθήκοντος καί μέ πνεῦμα προσφορᾶς ἔργου.

Μπορεῖ ὁ Δρ. Goldmann νά ἀπεχώρησε ἀπό τήν ἐνεργό δράσι. Ἐμεῖς, δμως, πιστεύουμε ὅτι θά συνεχίσῃ νά συμβουλεύῃ, νά καθοδηγῇ καί νά βοηθᾶ ὅταν κι' ὅποιους τοῦ τό ζητήσουν. Καί πιστεύουμε, ἐπίσης, ὅτι ὅλοι ἔχουμε ἀνάγκη τῆς σοφῆς ἐμπειρίας τῆς παρουσίας του.

Στό ἐπανιδεῖν, λοιπόν, Δρ. Goldmann!

N. Goldmann : ‘Ο προφήτης τοῦ 20οῦ αἰώνος

Φωτογραφία ἔξωφύλλου: Ναχούμ Γκόλντμαν.

ΕΝΑ ΒΑΡΥΣΗΜΑΝΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

‘Η όμιλία τοῦ Ναχούμ Γκόλντμαν στή Γενική Συνέλευση τοῦ Παγκόσμιου ‘Εβραικοῦ Συνεδρίου

Προσφώνηση τοῦ Γκόλντμαν στή Σύνοδο τοῦ 1975 στήν Ιερουσαλήμ.

Κατέχομαι άπό συγκίνηση καθώς πρόκειται νά διευθύνω τήν τελευταία προεδρική μου δμιλία πρός τό Παγκόσμιο ‘Εβραικό Συνέδριο. Γνωρίζετε όλοι σας ότι, σέ πολλά θέματα πού άφοροῦν τήν ‘Εβραική ζωή, είμαι ένας άντι - κομφορμιστής καί πώς συχνά έχω διατυπώσει ίδεες πού άλλοι άντιπαθοῦν ή άντικρούουν. Σᾶς παρακαλῶ νά είσθε άνεκτικοί καί μέ κατανόηση, άποφεύγοντες νά μέ διακόπτετε, εἴτε γιά νά διαφωνήσετε είτε γιά νά μέ έπικροτήσετε.

‘Η ιστορία καί οι έμπειρίες τεσσάρων δεκαετιῶν έρχονται άπόψε στή σκέψη μου. ‘Ένθυμοῦμαι τίς έπιτυχίες μας, τίς άκόμα μεγαλύτερες άποτυχίες, καθώς καί τούς πολλούς φίλους καί συνεργάτες, μέ τούς δοποίους έργασθήκαμε γιά νά δημιουργήσουμε τό Π.Ε.Σ. Πρώτον μεταξύ αύτων ένθυμοῦμε τόν άξέχαστο φίλο, Ραββίνο Stephen Wise τόν πραγματικό πρωτεργάτη τοῦ Π.Ε.Σ. Έκεῖνος ήταν πού μέ ξπεισε νά άφοσιωθῶ στό Π.Ε.Σ. καί νά έργασθῶ γιά τούς σκοπούς του. Οι λόγοι ήσαν δύο - ένας μόνιμος κι ένας περιστασιακός.

ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ Π.Ε.Σ.

60 μόνιμος λόγος γιά τή δημιουργία τοῦ Π.Ε.Σ. ύπηρξε τότε ή άνάγκη έγκαθιδρύσεως ένός άντιπροσωπευτικού σώματος γιά τόν ‘Εβραικό λαό, δόποιος, μετά άπό πολλές έκατονταετίες, είχε καταστεῖ, μέχρις ένός σημείου, κύριος τοῦ έαυτοῦ του, άπολαμβάνοντας ίσα δικαιώματα καί ίκανός νά έπιδράσει στήν πολιτική τῶν χωρῶν δπου ζοῦσαν οι ‘Εβραιοι. ‘Απ’ αύτή τήν άποψη, μποροῦμε νά άναφέρουμε ένα μεγάλο ποσοστό έπιτυχίας.

Τό Π.Ε.Σ. σήμερα έκπροσωπεῖ έκατομμύρια ‘Εβραιών, μέσω τῶν ‘Εβραικῶν κοινοτήτων καί οργανισμῶν σέ 60 χῶρες τοῦ κόσμου, καί - μέ έξαίρεση

τῶν τριῶν έκατομμυρίων ‘Εβραιών τῆς Σοβιετικῆς Ένωσης οι δοποίοι, δυστυχώς, δέν έχουν τό δικαίωμα νά συμμετέχουν στήν ‘Εβραική ζωή - μποροῦμε νά ύποστηρίξουμε δτι έκπροσωποῦμε τή μεγάλη πλειοψηφία τοῦ ‘Εβραικοῦ λαοῦ, τόσο στό Ισραήλ δσο καί τή Διασπορά. Όρισμένοι μεγάλοι καί σπουδαῖοι Εβραικοί οργανισμοί, παραμένουν άκόμη έκτός τοῦ Π.Ε.Σ., άλλά διατηροῦμε μαζί τους σχέσεις συνεργασίας καί φιλίας καί έλπίζουμε δτι κι αύτοί θά ένώσουν τίς δυνάμεις τους μαζί μας, στό έγγυς προσεχές μέλλον.

Στήν άποδοχή τῆς παροτρύνσεως τοῦ Stephen Wise δό περιστασιακός λόγος ύπηρξε γιά έμένα πολύ πιό άποφασιστικός άπό δσον δό μόνιμος σκοπός τοῦ Π.Ε.Σ. Ζοῦσα τότε στό Βερολίνο καί ήμουν μάρτυρας τῆς άνάπτυξης τοῦ Ναζιστικοῦ κινήματος, μέ τό δοποίο είχα, προσωπικά, πολλές άντεγκλήσεις καί προστριβές. Χωρίς νά είμαι σέ θέση νά προβλέψω τό ‘Αουστρίτς καί τό ‘Ολοκαύτωμα - κάτι, πού μόνο ένας άνθρωπος προικισμένος μέ διαβολική φαντασία θά μποροῦσε νά δραματισθεῖ - διαισθάνθηκα δτι προετοιμάζετο ή μεγαλύτερη συμφορά κατά τῶν ‘Εβραιών, άπό ένα λαό μέ μιά μοναδική ίδιοφυΐα γιά δργάνωση καί άποτελεσματικότητα.

‘Ο Stephen Wise κι έγώ δημιουργήσαμε τό Π.Ε.Σ. στή δεκαετία τοῦ 30, πρωτίστως, γιά νά προειδοποιήσουμε τόν ‘Εβραικό λαό. Δυστυχώς, άπό αύτή τήν άποψη άποτύχαμε τραγικά. Κατά τά πρώτα χρόνια τοῦ Ναζισμοῦ δταν δό παγκόσμιος ‘Εβραισμός ήταν άρκετά δυνατός γιά νά έπηρεάσει τήν κατάσταση, πολλοί άπό έμας, καί ίδιαίτερα στίς ‘Ηνωμένες Πολιτεῖες, δέν πήραμε τόν Χίτλερ στά σοβαρά, καί τό γεγονός δτι δέν άντιληφθήκαμε τήν έπερχόμενη καταστροφή καί, έπομένως, δέν πράξαμε τίποτε γιά νά έμποδίσουμε τήν έμφανισή της, προσπαθώντας άρκετά

γιά νά διασώσουμε τά θύματα, θά παραμείνει γιά πάντα σάν ένα άπο τά μεγαλύτερα άμαρτήματα τῆς γενιᾶς μας. Τουλάχιστο, διδαχθήκαμε ένα μάθημα και σήμερα είμαστε καλύτερα ένημερωμένοι γιά τούς ύπαρχοντες κινδύνους, ἀν και ἐλπίζουμε πώς δέν θά χρειασθεῖ νά έφαρμόσουμε στό μέλλον αύτά τά διδάγματα γιά μιά παρόμοια κατάσταση.

Σέ άναριθμητες συνεδριάσεις και συνελεύσεις τοῦ Π.Ε.Σ., κατά τά τελευταϊα σαράντα χρόνια, ύπηρξε δ συνήθης ρόλος μου νά άνοιγω τή συζήτηση μέ μιά άναλυση τῆς κατάστασης τοῦ λαοῦ μας, κατά τή συγκεκριμένη ἐκείνη στιγμή. 'Απόψε, τήν τελευταϊα παρόμοιων διμιλιῶν — τουλάχιστον ύπο τήν παροῦσα ίδιότητά μου — θά προσπαθήσω νά πράξω τό ἴδιο χωρίς νά άσχοληθῶ, δπως στό παρελθόν, μέ λεπτομερῆ θέματα τῆς Ἐβραϊκῆς κατάστασης σέ συγκεκριμένες περιοχές τοῦ κόσμου. "Ένα ἀπό τά λίγα προτερήματα τῆς προχωρημένης ἡλικίας είναι τό νά ένδιαφέρεται κανείς λιγώτερο γιά τίς λεπτομέρειες, και περισσότερο γιά τίς γενικώτερες γραμμές ένός θέματος. 'Ανασκοπώντας, λοιπόν, τή δημόσια Ἐβραϊκή δραστηριότητά μου, ἔξι και πλέον δεκαετιῶν, κατά τή διάρκεια τῶν δποίων δ λαός μας ἀντιμετώπισε τήν πιό τραγική ἥττα του, στό Ὀλοκαύτωμα, και τήν πλέον θριαμβευτική ἐπιτυχία του, στή δημιουργία τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ, θά προσπαθήσω νά ἀναλύσω τήν ιστορία τῆς γενιᾶς μου ύπο τό πρίσμα τῶν χιλιετηρίδων τῶν Ἐβραϊκῶν πεπρωμένων.

ΙΔΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τό παρόν οίουδήποτε ἀξιόλογου λαοῦ είναι, πάντοτε, ή συνέπεια τοῦ παρελθόντος του, αύτό πού προσδίδει στούς λαούς και τά ἔθνη τή σπουδαιότητα και τήν ἀξιοπρέπειά τους. Τοῦτο ἰσχύει ἀκόμη περισσότερο γιά τόν Ἐβραϊκό λαό, πού είναι ἀπό τούς ἀρχαιότερους τῆς ἀνθρωπότητας, τά στοιχεῖα πού τόν διαπνέουν και ή δραστηριότητα τοῦ δποίου ἐκπηγάζουν, πρωτίστως, ἀπό τό μεγαλεῖο και τή μοναδικότητα τῆς ιστορίας του.

Είναι δυνατό νά ἀναλύσουμε ιστορικά τή θέση ένός λαοῦ ἀπό τήν πολιτική, οίκονομική, πνευματική ἢ θρησκευτική ἄποψη. Κάθε ένας ἀπό τούς ἀνωτέρω τρόπους ἀντιμετώπισης είναι δικαιολογημένος. 'Ωστόσο, θά ἥθελα νά ἀκολουθήσω ἑκεῖνο τό κριτήριο, πού κατά τή γνώμη μου - ἀνάφορικά μέ τήν παγκόσμια ιστορία γενικά και τήν Ἐβραϊκή ιστορία είδικότερα - ἀποτελεῖ τήν ἀποφασιστική προσπάθεια ἀντιμετώπισης τῶν ιστορικῶν φαινομένων. Θά τό δύναμα, ή σχέση μεταξύ τῶν ιδανικῶν ένός λαοῦ και τῆς πραγματικότητάς του.

'Εκεῖνο πού διακρίνει τούς ἀνθρώπους ἀπό τά ζῶα είναι δτι, τά ἀνθρώπινα ὄντα δέν είναι διατεθειμένα νά ἀποδεχθοῦν τήν πραγματικότητα χωρίς νά προσπαθήσουν νά τήν ἀλλάζουν ἡ νά τή βελτιώσουν. 'Η ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπινου γένους ἐκφράζεται ἀπό τή ίκανότητά του νά μορφοποιήσει τά ιδανικά και τούς στόχους του και νά τούς ύλοποιήσει. Αύτή ή σχέση μεταξύ τῶν δύο παραγόντων είναι ἀποφασι-

στική στήν ἔξελιξη ένός λαοῦ. Λαοί, δπως οι Βάνδαλοι, οι Ούνοι, οι Μογγόλοι κι ἄλλοι, ή πραγματικότητα τῶν δποίων στηρίζετο σέ κατακτήσεις, σέ νίκες, στή φυσική δύναμη και κυριαρχία, χωρίς κανένα ἄλλο ίδιανικό, δέν είχαν καμμιά ούσιωδη σημασία γιά τή ιστορία τῆς ἀνθρωπότητας. Χωρίς τή φιλοδοξία γιά ἀλλαγή, ή πραγματικότητα παραμένει ἀπλῶς ένα ἐπιεισόδιο. 'Από τήν ἄλλη πλευρά, ἀν — δπως συνέβη σέ ἐμᾶς τούς Ἐβραίους ἐπί χιλιάδες χρόνια — ἀρνηθοῦμε σ' ένα λαό τή δυνατότητα νά δημιουργεῖ τίς πραγματικότητες και νά καταφύγει μόνο στίς ίδέες και τά ὄνειρα, χωρίς τά μέσα γιά τήν ύλοποίησή τους, αύτές οι ίδέες παραμένουν μή — ἀποτελεσματικές, δονκιχωτικές.

Τό μεγαλεῖο μας βρίσκονταν πάντοτε στό χῶρο τῶν ίδεων και τῶν ιδανικῶν, παρά στό χῶρο τῆς πραγματικότητας. 'Από δλους τούς βασιλεῖς τοῦ Ἰσραήλ, κανενός ή μνήμη δέν ἐπέζησε ἐκτός ἀπό τόν Δαυΐδ και τόν Σολομῶντα, ή μνήμη τῶν δποίων διαιωνίζεται δχι ἔξαιτίας τῶν νικῶν ἡ τῶν κατακτήσεών τους, ἄλλα χάρις στά πνευματικά τους δημιουργήματα, τούς Ψαλμούς, τό Ἀσμα Ἀσμάτων, Ἐκκλησιαστής κλπ. 'Η φήμη και τό μεγαλεῖο τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ δέν δφείλεται στούς βασιλιάδες και τούς πολεμιστές του, ἄλλα στούς νομοδιδάσκαλους τοῦ Ταλμούδ, στούς Ἐβραίους διανοουμένους δλων τῶν ἐποχῶν — Μαϊμονίδη, Σπινόζα, και ἐπί τῶν ἡμερῶν μας, Ἀϊνστάϊν, Φρόϋντ, Μάρξ. 'Η τραγωδία τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ, πού ἐπί αἰώνες διαβιοῦσε στή Διασπορά και δνειρεύονταν τήν ύλοποίηση τῶν ιδανικῶν του στό δικό του Κράτος, ἐκφράζεται σ' αύτή τή σχέση μεταξύ ιδανικῶν και πραγματικότητας. 'Εκεῖνο πού μπορούσαμε νά κάνουμε ἥταν νά μεταθέσουμε τά ιδανικά μας στό μέλλον, προσμένοντας τόν Μασίαχ νά ἔρθει νά μᾶς βοηθήσει στήν ἐφαρμογή τους.

Αύτή ή κυριαρχία τοῦ ιδανικοῦ χαρακτηρίζει τήν Ἐβραϊκή ιστορία ἀπό τή γέννησή της μέ τήν ιστορία τοῦ Ἀβραάμ στή Βίβλο — και είναι τελείως ἀσχετό ἐδῶ ἀν δ 'Αβραάμ ύπηρξε πραγματικό ἡ φανταστικό πρόσωπο. "Αφησε τή χώρα τῆς καταγωγῆς του, δχι ἔξαιτίας οίκονομικῶν δυσχερειῶν ἡ γιά νά κατακτήσει καινούργια ἐδάφη, ἄλλα κινήθηκε ἀπό τή μονοθεϊστική του πίστη, ἀπαρνούμενος τήν είδωλολατρεία τοῦ περιβάλοντός του πρός μιά καινούργια ἐστία στήν Παλαιστίνη.

'Η μεγαλύτερη φιλοδοξία τοῦ Σιωνισμοῦ ἥταν νά μετατρέψει τή δισχιλιόχρονη δυσαναλογία μεταξύ ιδανικῶν και πραγματικότητας και, μέ τήν ἔξασφάλιση γιά τόν Ἐβραϊκό λαό τοῦ δικοῦ του Κράτους — στή χώρα ἀπό τήν δποία προϊλθε και τήν δποία ποτέ δέν ἀπαρνήθηκε στίς προσευχές και τίς ἐλπίδες του — νά τοῦ προσφέρει, ἐπιτέλους, τή δυνατότητα δχι μόνο νά κηρύσσει, τά ιδανικά του — θρησκευτικά, κοινωνικά και ἄλλα — ἄλλα και νά τά μεταμορφώσει σέ πραγματικότητα.

ΤΑ ΔΥΟ ΜΕΤΩΠΑ

'Υπό τό ἀνωτέρω ιστορικό πρίσμα, γίνεται φανερό ὅτι ή ζωή ένός λαοῦ ἐκφράζεται σέ δύο μέτωπα — τό

1908: Άναμνηστική φωτογραφία ἀπό τό Μπάρ – Μιτσβά του

έξωτερικό καί τό έσωτερικό. Τό έσωτερικό μέτωπο δημιουργεῖ τά ίδανικά, τίς πνευματικές φιλοδοξίες, ἐνῶ τό έξωτερικό προσφέρει τά μέσα γιά τή δημιουργία τῆς πραγματικότητας καί τήν έφαρμογή τῶν ίδανικῶν. Θά προσπαθήσω νά άναλύσω, περιληπτικά, αύτά τά δύο μέτωπα τῆς σημερινῆς Έβραικῆς κατάστασής.

Ἐπιτρέψτε μου νά άρχισω ἀπό τό **έξωτερικό μέτωπο**, αύτό πού καθορίζει τήν Έβραική πολιτική. Κατά τόν 19ο αἰώνα καί μέχρι τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δό κόσμος κυριαρχεῖται ἀπό λίγες Δυτικό - Εύρωπαικές δημοκρατίες, στίς δόποιες ἀργότερα προστέθηκαν οι Ήνωμένες Πολιτείες. Αὐτές οι δυνάμεις ἔθεσαν τέρμα στίς διακρίσεις καί τούς διωγμούς τῶν Έβραιών, μᾶς παρεῖχαν ίσοτιμία δικαιωμάτων, μᾶς πρωτάτεψαν — ὅχι πάντοτε στό μέτρο πού ἔμεις θέλαμε, διπωσδήποτε, δύως, σάν κανόνα — καί ἔγιναν οι μόνιμες χῶρες γιά τήν Έβραική πολιτική δραστηριότητα, πρός τίς δόποιες στραφήκαμε μέ τά αίτήματα καί τά παράπονά μας καί ἀπό τίς δόποιες προσμέναμε προστασία καί ύποστήριξη. Μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ἡ παγκόσμια κατάσταση ἄλλαξε ριζικά. Ἰδιαίτερη σημασία γιά τούς Έβραιους ἔχει τό γεγονός ὅτι οι δημοκρατίες δέν ἀποτελοῦν πλέον τήν κυρίαρχο δύναμη, ἀλλά μοιράζονται τά πρωτεία μέ τό Κομμουνιστικό Στρατόπεδο, ἀπ' τή μιά μεριά καί ἀπό τήν ἄλλη, μέ τόν ἀποκαλούμενο Τρίτο Κόσμο. Ἀκόμη δέν ἔχουμε προσαρμοσθεῖ σ' αύτή τήν ἄλλαγή. Μέ τόν Κομμουνιστικό κόσμο, Ἰδιαίτερα τήν ήγέτιδα δύναμη τή Σοβιετική "Ενωση, βρισκόμαστε σέ συνεχεῖς διαμάχες δικαιολογημένα. Ο δέ Τρίτος Κόσμος δέν

γνωρίζει σχεδόν τίποτε γύρω ἀπ' τό Έβραικό πρόβλημα εἶναι οὕτω εἰπεῖν, «Judenrein». ἀλλά, ἔμμεσα ἡ ἀμεσα ἀσκεῖ τήν ἐπιρροή του σέ πολλούς τομεῖς, σπουδαίους γιά τά Έβραικά ἡ τά Ισραηλινά συμφερόντα καί, ὡς ἐκ τούτου, ἐναπομένει σέ ἐμᾶς νά μάθουμε πῶς νά διαπραγματευθοῦμε μέ τίς δυνάμεις τοῦ Έβραικοῦ Τρίτου Κόσμου καί νά τούς κάνουμε νά κατανοήσουν τή σημασία τοῦ Έβραικοῦ προβλήματος.

Η ΝΕΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Αύτή ἡ ριζική ἄλλαγή τῆς παγκόσμιας κατάστασης συνοδεύεται, Ἰδιαίτερα τά τελευταῖα χρόνια, ἀπό μιά ἄλλαγή σέ ὅτι ἀφορᾶ τόν Έβραικό λαό. Ἐπειδή οι δημοκρατικές δυνάμεις διακατέχονταν ἀπό ἔνα αἰσθημα ἐνοχῆς πού δέν προσπάθησαν νά σώσουν τούς Έβραιους ἀπό τή Ναζιστική γενοκτονία, μᾶς συμπεριφέρθηκαν μέ «μεταξωτά γάντια». Ἀκόμη, καί δρισμένα Κομμουνιστικά Κράτη συμμερίζονταν αύτό τό συναίσθημα εύθύνης γιά τήν Έβραική ἐπιβίωση, χωρίς τό δόποιο δέν θά ύπηρχε τό ψήφισμα τῶν Ήνωμένων Έθνῶν γιά τή διαίρεση τῆς Παλαιστίνης καί τή δημιουργία ἐνός Έβραικοῦ κράτους. Διαισθάνομαι ὅτι αύτό τό συναίσθημα ἄρχισε νά ἔξατμίζεται καί ὅτι οι σχέσεις μέ τόν Έβραικό λαό, ἀκόμη καί ἀπό μέρους τῶν δημοκρατικῶν δυνάμεων, γίνονται πιό φυσιολογικές. Μᾶς βοηθοῦν δταν εἶναι συμφέρο τους, μᾶς ἀπαρνοῦνται ἡ παραμένουν ἀδιάφοροι δταν δέν τούς βολεύει, ἡ δέ ἐπίκληση πρός αύτούς τῆς μνήμης τοῦ "Αουσβίτς, γίνεται δλο καί λιγότερο ἀποτελεσματική.

Δέν μπορῶ ἔδω νά ἐπεκταθῶ στά πολύπλοκα καί δύσκολα προβλήματα πού δημιουργοῦνται δταν οἱ νόμιμες διεκδικήσεις μας ώς λαός —καί ἀναφορικά μέ τό Ἰσραήλ καί ἀναφορικά μέ τή Θέση τῶν Ἐβραϊκῶν μειονοτήτων — συγκρούονται μέ τά συμφέροντα τῶν λαῶν τῶν δποίων ζητᾶμε τή βοήθεια. Ἐπιτρέψτε μου νά σᾶς δώσω μόνο ἔνα παράδειγμα. Ἐνόσω ἔχουμε δικαίωμα νά ἀγωνισθοῦμε γιά τήν ἐλεύθερη μετανάστευση τῶν Ἐβραίων τῆς Ρωσίας, καί τή δυνατότητα γιά ἑκατομμύρια Ἐβραίων τῆς Ρωσίας νά ζήσουν σάν Ἐβραῖοι, πρέπει νά εἴμαστε προσεκτικοί νά μή παρενοχλήσουμε πολύ τό κλίμα ύφεσεως μεταξύ Δύσης καί Ἀνατολῆς, οὔτε νά προκαλέσουμε διεθνεῖς διαμάχες πού ἐνδέχεται νά είναι καταστρεπτικές γιά δλον τόν κόσμο, ἐπιμένοντας ύπερ τοῦ δέοντος στό συγκεκριμένο μας αἴτημα, δσο δίκαιο κι' ἄν είναι αύτό.

Μιά ἀπό τίς σημαντικώτερες συνέπειες τῆς χειραφέτισης καί τῆς ἐνσωμάτωσής μας στή ζωή τῶν ἄλλων λαῶν είναι ἡ ούσιώδης ἀλλαγή στίς σχέσεις μας μέ τίς παγκόσμιες ἔξελίζεις. Ἐπί ἑκατονταετηρίδες, οἱ Ἐβραῖοι ὑπῆρξαν μεταξύ τῶν ήγετῶν τῶν «μή - ἔχοντων», δραστήριοι στόν ἀγώνα κατά τῶν καθεστώτων πού διέκριναν μεταξύ τάξεων ἡ μειονοτήτων, μεταξύ τῶν πρωτοπόρων τῶν ἐπαναστατικῶν κινημάτων τοῦ 19ου αἰώνα — Σοσιαλισμό καί Κομμουνισμό — μαχόμενοι γιά τήν Είρηνη καί ἐναντίον τῆς δυστυχίας. Τίς τελευταῖες δεκαετίες μετακινηθήκαμε ἀπό τή μιά πλευρά τῶν χαρακωμάτων στήν ἄλλη· μιά πλειοψηφία Ἐβραίων ὑποστηρίζουν τό **status - quo**, δρισμένες φορές βρίσκονται κοντά ἡ συμπαθοῦν συντηρητικά καί ἀντιδραστικά καθεστῶτα καί ἔτσι, τελευταίως, προκάλεσαν ἀντί - Ἐβραϊκές καί ἀντί - Ἰσραηλινές τάσεις μεταξύ Ἀριστερῶν δμάδων σέ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, οἱ δποῖοι, ἄλλοτε, ὑπῆρξαν οἱ κύριοι ὑποστηρικτές μας. «Ολα αύτά ὑποδηλοῦν μιά βασική μετατόπιση τῆς γενικῆς μας τοποθέτησης καί τῆς είκόνας μας στόν κόσμο.

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ

Θά περάσω τώρα ἀπό τό ἔξωτερικό στό ἔσωτερικό μέτωπο — πού είναι πολύ ἀποφασιστικό. Ἀπό μιά μακροπρόθεσμη Θεώρηση, οἱ λαοί δέν είναι ποτέ ἰσχυρότεροι ἔξωτερικά ἀπό δσο ἔναι ἔσωτερικά. Λαοί καί χῶρες ἐνδέχεται νά παραπλανήσουν τόν κόσμο παρουσιάζοντας μιά είκόνα τοῦ ἑαυτοῦ τους πού δέν πηγάζει ἀπό τά δεδόμενα, μιά τέτοια παραπλάνηση, δμως, δέν διαρκεῖ γιά πολύ. Τό περίφημο ρητό τοῦ Λίνκολν δτι, δέν μπορεῖ νά κοροϊδεύεις, ἐπ' ἄπειρον δλο τόν κόσμο, ἴσχυει γιά τούς λαούς περισσότερο ἀπό δτι γιά ἄτομα. Πρωταρχικό μέλημα γιά τό μέλλον μας είναι ἡ ριζική ἀλλαγή στίς σχέσεις μεταξύ τοῦ ἔξωτερικοῦ καί τοῦ ἔσωτερικοῦ μας μετώπου. Ἐπί αἰώνες ὑπῆρξαν πολύ ἀδύνατοι ἔξωτερικά καί ἴσχυροι ἔσωτερικά. Σήμερα τό ἀντίθετο ἀληθεύει: γίναμε ἔξωτερικά πιό ἴσχυροί ἀπό δσονδήποτε ἄλλοτε, ἄλλα ἔσωτερικά ἀποδυναμωθήκαμε.

Ἐπί χιλιάδες χρόνια θεωρήσαμε τόν ἑαυτό μας σάν ἔνα λαό μοναδικό καί ἀπό τή θρησκευτική ἄποψη

«λαός ἐκλεκτός». Ἀκόμη καί γιά τόν μη - θρησκευόμενο ὑπήρξαμε ἔνας λαός διαφορετικός στή δομή του ἀπό ὅλους τούς ἄλλους λαούς — θρησκεία καί ἐθνότητα είναι λίγο ἡ πολύ ταυτόσημες ἔννοιες —καθώς καί στόν χαρακτήρα τῆς ιστορίας μας, πού πάντοτε περιστράφηκε ἀνάμεσα σέ δυό πόλους, μέ ἐπίκεντρο τήν Παλαιστίνη καί τή Διασπορά σάν περιφέρεια. Κατά τούς αἰώνες τῆς ἀπομόνωσής μας στά γκέττο, ἀποκλεισμένοι ἀπό τή ζωή τῶν λαῶν ἀνάμεσα στούς δποίους ζούσαμε, διατηρήσαμε αύτόν τόν μοναδικό χαρακτήρα κι ἀκόμη τόν ἀναπτύξαμε. Τώρα ἄρχισε ἡ διάβρωσή του, σάν συνέπεια τῆς χειραφέτησής μας καί τῆς ἀφομοιωτικῆς τάσης πού ἄρχισε νά παρουσιάζεται. Είναι πεποίθησή μου δτι, ἀν χάσουμε τόν μοναδικό χαρακτήρα μας τό μέλλον μας θά κινδυνέψει σοβαρά. Αύτό δέν ἴσχυει μόνο γιά τή Διασπορά, δπου θά πρέπει νά διαφυλάξουμε τή συγκεκριμένη θέση μας σάν μειονότητα, ἀλλά καί γιά τό Ἰσραήλ. Ἐάν τό Ἰσραήλ γίνει ἔνα Κράτος δπως δλα τά ἄλλα, ἀμφιβάλλω ἄν μπορέσει νά διατηρηθεῖ αἰώνια σάν χώρα, στή δποία διαβιεῖ μόνο μιά μειονότητα τοῦ λαοῦ της, ἄλλα πρός τήν δποία πρέπει νά είναι πάντοτε στραμένη ἡ λοιπή πλειοψηφία γιά νά ἐπιζήσει. Οι περισσότεροι ἀπό τούς μεγάλους Σιωνιστές ἡγέτες συμμερίζονται τοῦτο. Ὁ Μπέν Γκουργιόν κι ἔγω — παρόλο πού είχαμε πολλές ούσιώδεις διαφορές — είμασταν ἀπόλυτα σύμφωνοι σ' δτι ἀφοροῦσε τόν χαρακτήρα τοῦ Ἐβραϊκοῦ Κράτους· πάντοτε ὑποστήριζε δτι ἄν δέν παραμείνουμε «Ἄμ Σεγκουλά» ('Ἐκλεκτός Λαός), δέν θά ὑπάρξει μέλλον οὔτε γιά τό Κράτος οὔτε γιά τό λαό.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΗΣ

Ὑπάρχει ἔνας ούσιαστικός συσχετισμός μεταξύ τῆς ἴσχυς μας στό ἔξωτερικό μέτωπο καί τῆς ἀδυναμίας μας στό ἔσωτερικό. «Ενα ἀπό τά μεγάλα προβλήματα τῆς ιστορίας είναι ἡ ἀποτελεσματικότητα — θετική ἡ ἀρνητική — τῆς δύναμης. Χωρίς δύναμη τίποτε δέν ἐπιτυγχάνεται είτε κοινωνικά είτε πολιτικά· ἡ δύναμη, δμως είναι ἔνα ἐπικίνδυνο ὅργανο. «Οταν χρησιμοποιεῖται μέ σύνεση καί μέ μέτρο ἀποτελεῖ τήν **conditio sine qua non** γι' ἔνα λαό στήν ἔφαρμογή τῶν ἰδανικῶν του. Ἐάν χρησιμοποιηθεῖ πέραν τοῦ μέτρου διαφθείρει. Είναι σάν τό φάρμακο πού γιατρεύει ὅταν παίρνεται στήν καθορισμένη δοσολογία, ἄλλα πού μπορεῖ νά σκοτώσει ὅταν αύξηθεῖ ἡ ποσότητά του. Αύτός δ ἐπικίνδυνος ρόλος τῆς δύναμης, ἔνα πρόβλημα πού ἀφορά ὅλους τούς λαούς κι δλους τούς πολιτικούς ἡγέτες, είναι ἴδιαίτερα πολύπλοκο καί λεπτό γιά τούς Ἐβραίους.

Ἐπί ἑκατονταετηρίδες δλόκληρες ζήσαμε χωρίς καμμία δύναμη καί, μέ τήν ἰδιοφυία γιά τήν αύτο - διατήρηση πού χαρακτηρίζει τό λαό μας καί ἔξηγει τήν ἐπιβίωσή μας, προσαρμοσθήκαμε ψυχολογικά σ' αύτή τήν κατάσταση. Ξαφνικά — κι δχι χάρις σέ κάποια ἀμεση προσπάθειά μας ἄλλα, κυρίως, σάν συνέπεια τῆς Ναζιστικῆς καταστροφῆς — βρεθήκαμε σέ μιά θέση ἴσχυος: δημιουργήσαμε ἔνα κράτος μέ ἔνα στρατό πού θαυμάζεται ἀπό δλόκληρο τόν κόσμο,

άρχισαμε νά άσκοῦμε πολιτική έπιρροή σέ διάφορες χώρες, γίναμε πλουσιώτεροι και δυνατώτεροι άπό σο ποτέ άλλοτε καί, άκόμη, άρχισαμε νά διαδραματίζουμε έναν πιό δημιουργικό ρόλο στήν πολιτική ζωή πολλῶν χωρῶν όπου ζοῦμε. Γενικά, βέβαια, αύτή είναι μιά θετική έξέλιξη. "Έχουμε καί πάλι τή δυνατότητα νά έφαρμόσουμε τά ίδανικά μας. Στό Κράτος τοῦ Ισραήλ μποροῦμε νά δημιουργήσουμε μιά δική μας κοινωνία, μιά νέα ήθική, Θρησκευτικές καί κοινωνικές άξιες γι' έμας καί τήν άνθρωπότητα καί νά καταστοῦμε πρωτοπόροι μεταξύ τῶν λαῶν.

'Υπάρχουν δμως μεγάλοι κίνδυνοι σ' αύτή τήν έξέλιξη. 'Η δύναμη μπορεῖ νά μεθύσει τόν κόσμο, ίδιαίτερα όταν έπι αιώνες δέν γνώρισαν τή γεύση της καί ώς έκ τούτου, γίνεται τότε ένας αύτοσκοπός, πού δέν άποτελεῖ πλέον εύλογία άλλά κίνδυνο. Βασική μορφή αύτοῦ τοῦ κινδύνου είναι ή ύπερ - έκτιμηση τοῦ έθνικισμοῦ στό σύγχρονο Ισραήλ, πού συμμερίζεται ή πλειοψηφία τῆς Διασπορᾶς. Άποτελεῖ έναν έπικινδυνο συλλογισμό τοῦ φιλόσοφου τοῦ 19ου αιώνα Hegel, δτι τό κράτος άποτελεῖ τήν άποθέωση τῶν άνθρωπίνων έπιτευγμάτων. Τά κράτη πρέπει νά είναι δργανα γιά τούς λαούς —δχι δ σκοπός τους. Οι λαοί κι δχι οι κυβερνήσεις δημιουργοῦν τόν πολιτισμό, οι λαοί δικαιοῦνται καί είναι χρέος τους νά έχουν τά κράτη τους, γιά τήν ύλοποίηση τοῦ συγκεκριμένου χαρακτήρα τους καί γιά νά συνεισφέρουν στόν πολιτισμό. Κάποιος μεγάλος Θρησκευτικός ήγέτης, τόν δποῖον δέν θέλω νά κατανομάσω, είπε κάποτε δτι ή σύγχρονη είδωλοποίηση στό Ισραήλ είναι χειρότερη άπό τή Θρησκευτική είδωλολατρία τῶν ήμερῶν τῶν Βασιλέων καί τῶν Προφητῶν. Τό ίδιο ίσχυε γιά τόν Εβραϊσμό τῆς Διασπορᾶς δ δποῖος, έχοντας κερδίσει δύναμη, εύρισκόμενος σέ θέση νά άσκήσει έπιρροή είναι έπιρρεπής στήν ύπερεκτίμηση αύτῆς τῆς καταστάσεως.

Η ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ ΜΕΓΑΛΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Τό έσωτερικό μας μέτωπο γίνεται χρόνο μέ τόν χρόνο δλο καί άσθενέστερο. Αύτή είναι ή πιό έπαναστατική άλλαγή τῆς σημεινῆς μας κατάστασης. Στό παρελθόν δτι Εβραϊκή ίστορική έξέλιξη κυριαρχεῖτο, πρωτίστως, άπό μιά σύγκρουση ίδεων: πολυθεϊσμός κατά μονοθεϊσμοῦ, οι Προφήτες κατά τῶν λατρευόντων τά ξένα είδωλα, ή διαμάχη άναμεσα στόν δρθολογισμό καί τήν Καμπαλά, μεταξύ Χασιδείμ καί Μιτναγκντείμ, μεταξύ Σιωνιστῶν καί Bundists, κλπ. Αύτές οι ίδεολογικές συζητήσεις άποτελοῦν τή βάση δλης τῆς δημιουργηκότητάς μας. Βασικό στοιχεῖο τῆς σημεινῆς πραγματικότητας στόν Εβραϊκό κόσμο, καί στό Ισραήλ καί στή Διασπορά, είναι δ άγνωνας γιά άξιώματα, έρανους, διαμαρτυρίες κατά παντός είδους άδικίας — άπόλυτα δικαιολογημένες, άλλα δχι άρκετά γιά νά γεμίσουν τή ζωή ένός τόσο ταλαντούχου καί δημιουργικοῦ λαοῦ, δπως δ δικός μας. Άκομη καί οι διαφορές μεταξύ τῶν πολιτικῶν κομμάτων τοῦ Ισραήλ έχουν σχεδόν έξαλειφθεῖ.

Τοῦτο άντιπροσωπεύει έναν πολύ μεγάλο κίνδυνο,

Ο Γκόλντμαν μέ τόν άείμνηστο Χ. Βάϊτσμαν — Λουκέρνη (1935).

μεγαλύτερο κατά τή γνώμη μου — παρόλο πού θά άκουσθεῖ σκληρό — άπό τόν Ναζισμό. Τό κακό είναι δτι δέν είναι μιά δραματική άπειλή. Ό καθένας συναισθάνθηκε καί έπηρεάσθηκε άπό τά πογκρόμ καί τό Αουσβίτς. Ή έξασθένιση, δμως τοῦ έσωτερικοῦ μετώπου, ή έξαφάνισει τῶν ίδανικῶν καί τῶν ίδεολογικῶν συζητήσεων, ή συγκέντρωση τῆς προσοχῆς τῆς δημόσιας ζωῆς μας στήν δργανωτική έργασία, τό «ύπερ - δργανωμένο χάος» — δπως τό άποκαλῶ — τοῦ Αμερικανικοῦ Εβραϊσμοῦ καί οι παρόμοιες τάσεις στό Ισραήλ, ή άδιαφορία ή άκομη ή άρνητική θέση άπεναντι στό Σοσιαλισμό, τό Σιωνισμό καί τίς άλλες ίδεολογίες — αύτά τά φαινόμενα δέν γίνονται δρατά στίς έπικεφαλίδες τοῦ τύπου καί δέν τρομάζουν τήν Εβραϊκή ήγεσία καίτοι, μακροπρόθεσμα, είναι πιό καταστροφικά άπό τά πογκρόμ καί τούς διωγμούς.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΗΓΕΣΙΑ

Σάν άμεσο άποτέλεσμα αύτῆς τῆς κατάστασης είναι ή έκμηδένιση, σ' ένα μεγάλο ποσοστό, τῆς πνευματικῆς ήγεσίας άπό τή δημόσια Εβραϊκή ζωή. Ποιός κυριαρχοῦσε έδω έπι αιώνες; Οι ραββίνοι, οι έπικεφαλῆς τῶν γεσσιβότ, οι μεγάλοι έπιστήμονες, άνδρες χωρίς καμμία ούσιαστική σπουδαιότητα γιά τήν άποκαλούμενη «πραγματική» ζωή. Άλλα δπως καί άλλοτε έχω πεῖ, οι Ταλμουδιστές πού κάθονταν καί συζητούσαν μέ πάθος περί τοῦ μήκους τοῦ Ανατολικοῦ τείχους τοῦ Ναοῦ πού θά έπρεπε νά είχε, έάν θά έρχοταν δ Μασίαχ, πρόσφεραν περισσότερα γιά τήν Εβραϊκή έπιβίωση άπό δτι οι πλούσιοι Εβραίοι, οι Shtadlanim καί οι Hofjuden. Ή τραγική δέ άντιφαση είναι δτι ποτέ στό παρελθόν δέν είχαμε τόσους πολλούς διανοούμενους, έπιστήμονες, καθηγητές, συγγραφεῖς καί καλλιτέχνες άπό δσο σήμερα. Οι περισσότεροι άπ' αύτούς δμως έχουν λίγες ή καμμία σχέση μέ τήν Εβραϊκή ζωή, καί οι άπεριόριστες δυνατότητες καί ίκανότητές τους δέν χρησιμοποιοῦνται γιά τήν έξασφάλιση τῆς ύπαρξεως τοῦ λαοῦ μας στίς δύσκολες σημερινές συνθήκες.

Η ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ

Μιά άλλη συνέπεια, ίσως άκόμη πιό καταστροφική, είναι ή αυξανόμενη άδιαφορία της νέας γενιάς γιά τόν 'Εβραϊκό λαό. 'Η τέλεια άγνοια της 'Εβραϊκής Ιστορίας, ή άποξένωσή τους άπο την 'Εβραϊκή κοινότητα, οι μικτοί γάμοι συνετέλεσαν ώστε ή πλειοψηφία των 'Εβραίων νέων νά βρίσκονται, πρακτικά, έξω άπο τόν χώρο της 'Εβραϊκής δημιουργικότητας. 'Εάν θέλουμε νά έχασφαλίσουμε τόν 'Εβραϊσμό των μελλοντικών γενιών, άπαιτούνται τεράστιες άλλαγές. Θά πρέπει, κυρίως, νά δημιουργήσουμε ένα τεράστιο σύμπλεγμα 'Εβραϊκού σχολείου και νά δαπανήσουμε γι' αύτό μεγάλα χρήματικά ποσά, τά δποια σήμερα — άναποφευκτα, έφ' όσον δέν ύπάρχει είρήνη στή Μέση Άνατολή — έπιστρατεύονται γιά τήν πληρωμή των έξοπλισμῶν και τή βοήθεια της 'Ισραηλινῆς οίκονομίας.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ

'Έδω θέλω νά κάνω μιά παρατήρηση πού άξιζει προσοχής. 'Αφορά τό ρόλο της θρησκείας στήν 'Εβραϊκή ζωή. Κανένας δέν μπορεῖ νά άρνηθε οτι, δν ύπάρχει σήμερα δ 'Εβραϊκός λαός, δφείλει τήν έπιβίωσή του, πρωτίστως, στήν 'Εβραϊκή θρησκεία. Σάν λαός μοναδικός μεταξύ των άλλων λαῶν, στή δομή μας και τόν προορισμό μας, έτσι και ή θρησκεία μας είναι, κατά κάποιο τρόπο, μοναδική. Δέν είναι άπλως μιά πίστη, άλλα μέ τά ύψηλά ίδανικά της, κυριάρχησε στήν δλότητα της 'Εβραϊκής ζωῆς· άπό τή στιγμή πού ξυπνά δ 'Εβραϊος και φορά τά Τεφιλίν, μέχρις δου άπαγγείλει τό Σεμά προτού κατακλυθεῖ τό βράδυ.

Είτε αύτό μᾶς άρέσει είτε μᾶς γεμίζει λύπη, ή θρησκεία δέν είναι πλέον ή κυρίαρχη δύναμη τής 'Εβραϊκής ζωῆς. Προσπαθήσαμε νά τήν άντικαταστήσουμε, προσδίδοντας νόημα στή ζωή τοῦ άτόμου και τοῦ λαοῦ, μέ τό ίδανικό τοῦ 'Εβραϊκού έθνικισμοῦ. 'Η σημεινή πραγματικότητα στό 'Ισραήλ και στόν παγκόσμιο 'Εβραϊσμό δέν έχει άκόμη άποδείξει δν δ Σιωνισμός μπορεῖ νά είναι έξισου άποτελεσματικός στή διαμόρφωση τής 'Εβραϊκής συνείδησης δπως τό άποδειξε στό παρελθόν ή θρησκεία.

Ο ΣΙΩΝΙΣΜΟΣ

'Ο Σιωνισμός άπό άνέκαθεν είχε δύο άντιλήψεις, πού ποτέ δέν έφθασαν στή σύνθεση. 'Άπο τή μιά μεριά, ύπηρχε δ Θεόδωρος 'Ερτσελ, έχων άγνοια τής 'Εβραϊκής ιστορίας και τοῦ 'Εβραϊκού πολιτισμοῦ, δ οποῖος πίστεψε οτι θά έπιλύσει τό 'Εβραϊκό πρόβλημα μέ τή δημιουργία στήν Παλαιστίνη ένός σύγχρονου δημοκρατικού Κράτους — δπως τό δραματίσθηκε στό βιβλίο του Altneuland — ή γλώσσα τοῦ δποίου θά ήταν ή Γερμανική κι' δχι ή 'Εβραϊκή. Και άπο τήν άλλη μεριά ύπηρχε δ Ahad - Ha'am, δ οποῖος είδε τό Κράτος σάν ένα δργανο γιά τή δημιουργία ένός πνευματικοῦ κέντρου στό 'Ισραήλ, πού θά δημιουργοῦσε έναν καινούργιο 'Εβραϊκό πολιτισμό, προσελκύοντας τούς καλύτερους των άνθρωπων νά έρθουν στό

Δρ. N. Goldmann

- ♦ Ό Δρ. N. Goldmann γεννήθηκε τό 1895 (10 Ιουλίου) στό Visnevo τής Λιθουανίας. 'Έχει σπουδάσει νομικά, φιλοσοφία και άρχαιολογία.
- ♦ Μιλᾶ γερμανικά, γαλλικά, άγγλικά, ivrit και yiddish.
- ♦ Στά θέματα τοῦ 'Εβραϊσμοῦ άσχολήθηκε άπο τό 1927 (πού έξελέγη γιά πρώτη φορά Πρόεδρος 'Εβραϊκού 'Οργανισμοῦ) μέχρι τό 1977, έπι μισό δηλαδή συνεχή αιῶνα.

Κράτος και νά έπιδροῦν σέ έκείνους τής Διασπορᾶς γιά νά παραμείνουν πιστοί στόν 'Εβραϊκό λαό. "Οπως έγω βλέπω τό θέμα, πρέπει νά έπιτύχουμε μιά σύνθεση μεταξύ αύτῶν των δύο δραματισμῶν.

ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΣΑΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ

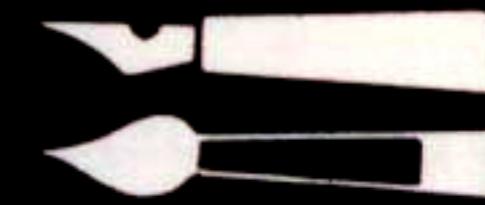
Αύτό πού έχουμε σήμερα στό 'Ισραήλ — άκόμη και χωρίς είρηνη — είναι ή πραγμάτωση τοῦ όνειρου τοῦ 'Ερτσελ γιά ένα Judenstaat. 'Η ύλοποίηση τοῦ ίδανικοῦ τοῦ Ahad Ha'am θά κρατήσει πολύ περισσότερο. 'Ημπορεῖ ένας νά κερδίσει έναν πόλεμο μέσα σέ λίγες ήμέρες, ήμπορεῖ νά διακηρύξει και νά έγκαθιδρύσει ένα κράτος μέσα σέ λίγα χρόνια. 'Άλλ' ή δημιουργία, πολιτιστικῶν άξιων, μιᾶς νέας κοινωνίας, είναι μιά μακριά διαδικασία, λιγότερο δραματική άπο τήν πρώτη, άλλα πιό μόνιμη και άποτελεσματική. Περιστοιχισμένο άπο έχθρούς, ύποχρεωμένο νά πολεμήσει τέσσερεις πολέμους, δέν ήταν δυνατό τό 'Ισραήλ νά ύλοποιήσει αύτή τήν πνευματική έστια, ή δποία θά συναρπάζει και θά έμπνει τό μεγαλύτερο τμῆμα τής νέας γενιάς και θά κάμει αύτούς ύπερήφανους πού είναι. 'Εβραϊοι.

Στήν πρώτη μου δημιλία κατά τήν προπαρασκευαστική διάσκεψη τοῦ Παγκόσμιου 'Εβραϊκού Συνδρίου πρίν 45 χρόνια, τό βασικό μήνυμά μου ήταν μιά προειδοποίηση γιά τούς κινδύνους τοῦ έξωτερού μετώπου, δ κίνδυνος τοῦ Χίτλερ. Βασικός σκοπός αύτής τής τελευταίας μου προεδρικής δημιλίας είναι νά σᾶς προειδοποιήσω γιά νά μετατοπίσουμε τήν προσοχή μας άπο τό έξωτερο στό έσωτερο μέτωπο.

ΤΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

"Ενα κεντρικό και άπο τά σοβαρώτερα προβλήματα πού άντιμετωπίζει δ 'Εβραϊκός λαός σ' αύτή τή νέα κατάσταση είναι τό ψυχολογικό πρόβλημα. Τίποτε δέν είναι πιό άποφασιστικό στή ζωή ένός λαοῦ άπο τή ψυχολογία του, δμως, τίποτε δέν είναι δυσκολότερο ν' άλλάξει άπο τήν άπο αίώνες ψυχολογία ένός λαοῦ. 'Επι δύο χιλιάδες χρόνια διωγμῶν άναπτυξαμε

Από τά δημοσιεύματα του τύπου

25ον Πληροφοριακόν Δελτίον δημοσιευμάτων τοῦ Τύπου

Υπενθυμίζεται στούς άναγνωστες τῶν «Χρονικῶν» ή παράκλησις δπως ἀποστέλλουν (ΚΙΣ - Γραφεῖον Δημοσίων Σχέσεων - Πειραιῶς 46, Ἀθῆνα - τ. 145), στό πρωτότυπον ἢ σέ φωτοτυπία κάθε ἐνδιαφέρον δημοσίευμα πού ἔρχεται στήν ἀντίληψί τους. Μέ τόν τρόπον αὐτόν βοηθοῦν τόν κοινό σκοπό τῆς ἐνημερώσεως.

1. ΠΕΡΙ ΕΒΡΑΙΩΝ

Ἡ προσπάθεια ἀποκαταστάσεως τοῦ Ναζισμοῦ

Ἐξακολουθοῦν σ' ὀλόκληρο τόν κόσμον οἱ συζητήσεις καὶ τά δημοσιεύματα γιά τήν προσπάθεια ἀναβιώσεως τοῦ Νεοναζισμοῦ. Σημειώνουμε μερικά ἀπό τά κυριώτερα δημοσιεύματα τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων:

◆Στό «Βῆμα» (26/11) «Σαράντα χιλιάδες παλιοί "Ες - "Ες ἐπιδιώκουν τή δικαίωσή τους». Ἡ ἐφημερίδα σημειώνει σάν σκάνδαλον τήν κυκλοφορία στήν Ὁλλανδία ἐνός διθυραμβικοῦ βιβλίου γιά τήν ιστορία τῶν αἰματοβαμμένων «Βάφφεν "Ες - "Ες», δηλ. τῶν μαχητικῶν μονάδων αὐτῆς τῆς ὄργανώσεως. Γιά τό ἴδιο θέμα στόν «Ἐλληνικό Βορρά» (11/12). Μέ τίτλον «Οἱ Ναζί θέλουν νά βγοῦν ... ἀγγελούδια» τά «Νέα» (1/12) δημοσιεύουν πληροφορίες γιά τήν προσπάθεια πού γίνεται μέ διάφορες ἐκδόσεις γιά τή διαστρέβλωσι τῆς ιστορίας μέ τό αίτιολογικόν δτι «οἱ Ναζί δέν γνώριζαν γιά τήν ἔξοντωσι χιλιάδων Ἐβραίων, πολιτῶν καὶ αίχμαλώτων πολέμου».

◆Στήν «Ἐστία» δημοσιεύεται ἔρευνα γιά τούς Ἀμερικανούς Ναζί πού ἐτοιμάζουν τό συνέδριόν τους στό Σαίντ Λούις. Ἡ Ιουδαική Ἐνωσις Ἀμύνης (J.D.L.) λαμβάνει τά κατάλληλα μέτρα ἀμύνης γιατί ὑποστηρίζει δτι οἱ Ναζισταί εἶναι πάντα ἐπικίνδυνοι (20/12).

Οἱ Ἐβραῖες πρωτοπόρες

Στά «Ἐπίκαιρα» (24/11) δημοσιεύεται ἡ παρακάτω ἔρευνα:

Μέ τό θέμα τοῦ φεμινισμοῦ ἀπό ιστορικῆς ἀπό-

ψεως καὶ μέ τή θέση τῆς γυναίκας στό Ἰσραήλ εἰδικώτερα ἔχει ἀσχοληθῆ δημοσιογράφος Δημήτρης Χατζόπουλος. Πρόσφατα πῆρε μέρος στίς ἐκδηλώσεις τοῦ Λυκείου Ἐλληνίδων Ἀργους, πού κύριο ἀντικείμενό τους ἦταν ἡ θέση τῆς γυναίκας στό κόσμο καὶ στήν ιστορία.

● Ποιά εἶναι ἡ θέση τῆς γυναίκας στήν ιστορία, κ. Χατζόπουλε;

— Κατά τή βάρβαρη - ἃς τήν ποῦμε ἔτσι - περίοδο ἡ γυναίκα εἶναι δι κύριος παράγοντας τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς κοινωνίας, γιατί μόνο αὐτή γνωρίζει τά παιδιά, πού φωνάζουν πατέρες δλους ἀπολύτως τούς ἄνδρες καὶ αύτοαποκαλοῦνται ἀδέλφια, γιατί δέν ἀποκλείεται νά εἶναι καὶ διμοπάτριοι ἀδελφοί. Τό ἴδιο συμβαίνει καὶ κατά τήν ἄγρια περίοδο. Καί οἱ δύο αὐτές περίοδοι εἶναι γνωστές σάν γυναικοκρατικές. Ἡ γυναίκα δίνει τό δνομά της στά παιδιά, ἀλλά ἐξακολουθεῖ νά θεωρεῖται κοινό κτῆμα. Κατά τήν περίοδο τοῦ πολιτισμοῦ ἡ κοινοκτημοσύνη τῶν γυναικῶν, ἀλλά καὶ ἡ γυναικοκρατία τερματίζεται. Ἡ μονογαμία συνετέλεσε στήν ἄτυχη καὶ ὑπερβολική ποδοπάτηση τῆς γυναίκας. Μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ εἰδικά στή χώρα μας ἡ θέση τῆς γυναίκας ἔχει βελτιωθῆ. Πιστεύω, δμως, δτι ἡ πιό προοδευμένη γυναίκα στόν εὐαίσθητο χώρο τῆς Μεσογείου εἶναι ἡ γυναίκα τοῦ Ἰσραήλ. Εἶναι ἡ πρώτη γυναίκα πού στρατεύθηκε καὶ ἡ πρώτη πού ἔσπασε τά κατά ἀποκλειστικότητα θεωρούμενα ἄνδρικά ἐπαγγέλματα καὶ διέπρεψε στόν πολιτικό στίβο.

«Νέα»

·Ο Σουηδός σκηνοθέτης Μπέργκμαν μιλᾶ γιά τήν τελευταία ταινία του: «Τό αύγο τοῦ φιδιοῦ». Θέμα της εἶναι ἡ ἄνοδος τοῦ ναζισμοῦ στό Βερολίνο τοῦ 1923, εἰδωμένη μέσα ἀπό τήν καθημερινή ζωή ἐνός Ἐβραίου καὶ μιᾶς τρανουδίστριας τοῦ καμπαρέ (3/12). Γιά τό ἴδιο «Θεσσαλονίκη» (21, 22, 23/12).

Ἀθηναϊκός Τύπος

Δημοσίευμα τῆς εἰδήσεως γιά τήν καταδίκη τοῦ Ὁλλανδοῦ ἐκατομμυριούχου - ἐμπόρου ἔργων τέχνης Π. Μέντεν, σέ δεκαπενταετῆ κάθειρξη γιά ἐγκλήματα κατά τῶν Ἐβραίων, στή διάρκεια τοῦ τελευταίου πολέμου (15/12).

«Εστία»

Σέ χρονογράφημα τοῦ Π. Παπαδούκα μέ τίτλον «Τά δξύμωρα» γράφει μεταξύ ἄλλων: «”Άλλην ἀνατροπήν καθιερωμένων πεποιθήσεων, καλούμεθα νά ἐπισημάνωμεν εἰς τό Ίσραήλ. ‘Υπῆρχε διαδεδομένη ἡ ἀντίληψις, ὅτι οἱ ἀνήκοντες εἰς τήν Ίσραηλινήν φυλήν δέν διεκρίνοντο διά μαχητικόν πνεῦμα, ἐνῷ ὑπερεῖχαν εἰς τά οἰκονομικά θέματα, εἰς τά ὅποια ἦσαν ἀκατανίκητοι. “Οταν, δημαρχοί, ἴδρυσαν ιδικόν των κράτος, διέψευσαν καί τάς δύο αὐτάς προκαταλήψεις. Κατά τούς συντόμους πολέμους πού διεξήγαγαν, ἀνεδείχθησαν γενναιοί καί ἀξιοθαύμαστοι μαχηταί, ἐνῷ εἰς τά οἰκονομικά, δῆπου ἔθεωροῦντο ἐξ ἵσου ἀκαταμάχητοι, δέν τά πᾶνε καθόλου καλά!»

‘Αθηναϊκός Τύπος

Μεταξύ τῶν νέων βραβείων πού προκήρυξε ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν γιά τό 1978 εἶναι καί Βραβεῖον 50.000 δρχ. Ἡλία Γ. Μαριολοπούλου διά τήν πληρεστέραν πραγματείαν ἀναφερομένην εἰς τάς τουρκικάς ὡμότητας, βαρβαρότητας καί παραβιάσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων, Ἀρμενίων, Κούρδων, Ἐβραίων καί ἄλλων ἔθνοτήτων, αἱ ὅποιαι εὐρέθησαν ὑπό τόν τουρκικόν ζυγόν εἰς τήν βαλκανικήν χερσόνησον, τήν Κωνσταντινούπολιν, τήν Μικράν Ἀσίαν, τήν Κύπρον καί ἄλλαχοῦ».

2. ΠΕΡΙ ΙΣΡΑΗΛ

‘Αδιανόητος ἐμμονή

Μέ τόν παραπάνω τίτλον δ ‘Εκδότης τοῦ «Δελτίου Διοικήσεως Ἐπιχειρήσεων» κ. Ἰωάν. Παπαμιχαλάκης ἔξετάζει τό θέμα τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Κράτους τοῦ Ίσραήλ ἀπό τήν Ἑλλάδα. Ἀφοῦ χαρακτηρίζει τήν στάσι τῆς Ἑλλάδος ώς «ἀδιανόητον ἐμμονήν» καταλήγει: «Κάποτε πρέπει νά ἐπικρατήσῃ ἡ στυγνή λογική, ἡ ὅποια εἶναι ἄλλωστε σύμφωνος μέ τήν καλλιέργειαν πού διαθέτει ἡ ἀνθρωπότης εἰς τό πεδίον τῆς προωθήσεως τυπικῶς καί ούσιαστικῶς τῶν διεθνῶν κρατικῶν, νομικῶν καί ἀνθρωπίνων σχέσεων, προσπάθεια μάλιστα πού αὐτήν τήν στιγμήν εύρισκεται εἰς πλήρη ἀκμήν».

Τό ταξίδι τοῦ Σαντάτ στήν Ιερουσαλήμ

Μέ τήν εύκαιρία τῆς ἐπισκέψεως Σαντάτ στό Ίσραήλ στόν ἀθηναϊκόν Τύπον ἐδημοσιεύθησαν πολλά ἄρθρα γιά τή χώρα καί τούς ἀνθρώπους τῆς. Ἀπό τά πιό χαρακτηριστικά εἶναι:

♦ Τοῦ κ. Γ. Λασκαρίδη στή «Βραδυνή» (29/11): «‘Ιερουσαλήμ: Μιά πόλι χωρίς ταυτότητα», δῆπου ἀναφέρει δτι οἱ «Ἄγιοι Τόποι τριῶν ἀπό τίς μεγαλύτερες θρησκεῖες τοῦ κόσμου εἶναι τό μεγαλύτερο ἀτού στίς διαπραγματεύσεις.

♦ Στά «Νέα» (26/11) γιά τόν «τριακονταετή πόλεμο μεταξύ Ίσραήλ καί Αίγυπτου», πού «δλοι μας πληρώσαμε τό δικό τους πόλεμο...»

♦ Ό κ. Κ. Γαλανόπουλος στή «Βραδυνή» (3/12) παρου-

σιάζει ἔνα χαρακτηριστικόν πορτραϊτον τοῦ Μπεγκίν πού «Ἀπό γεράκι ἔγινε περιστέρι».

♦ Στό «Ἐμπρός» (9/12) δημοσιεύεται συνέντευξις τοῦ Μονσινιόρ Π. Ροσσάνο, τῆς Γραμματείας τοῦ Βατικανοῦ ἐπί τῶν μή χριστιανικῶν θρησκειῶν, δ Μωαμεθανισμός (Μουσουλμανισμός) καί δ Χριστιανισμός ἔχουν κοινή ρίζα τόν Άβραάμ. «Ἐτσι ἔξηγεῖται γιατί δ Μπεγκίν προσφωνόντας τόν Σαντάτ ἐπεκαλέσθη τόν «κοινό Θεό - τόν κοινό πατέρα Άβραάμ».

♦ Στήν «Καθημερινήν» (31/12) δ Σπ. Ἀλεξίου γράφει δτι ἡ συνάντησις Μπεγκίν - Σαντάτ ἀπετέλεσε «πράξη θρησκευτικῆς ἐνότητος, στό μέρος τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ». Καί συνεχίζει: «“Ἐνα ἀπό τά δνειρα, τά ώραϊα δνειρα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου ἦταν νά παίξει τό ρόλο τοῦ μεσολαβητῆ μεταξύ Ίσραήλ καί Ἀράβων μέ ξεκίνημα τήν κοινή πίστη στόν “Ἐνα Θεό. Ἐπίσης, στήν Ἀμερική δ Αρχιεπίσκοπος Ἰάκωβος, προκάλεσε συναντήσεις ἐκπροσώπων τῆς Ἰουδαϊκῆς καί Ἰσλαμικῆς θρησκείας μέ στόχο τό διάλογο καί τή δημιουργία ἀτμόσφαιρας συνδιαλλαγῆς, πράγμα πού υιοθέτησε καί τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν. Παράδειγμα, δτι ἀναγνωρίζεται αὐτή ἡ θέση καί στάση τῆς Ὀρθοδοξίας εἶναι δ σεβασμός πού τρέφουν Ἰουδαῖοι καί Ἀραβες στό Ἑλληνικό Ὀρθόδοξο Πατριαρχεῖο τῆς Ιερουσαλήμ. Τέλος, ἡ πρόταση πού ἔγινε πρόσφατα ἀπό τόν Μητροπολίτη Χαλκηδόνος Μελίτωνα γιά τήν ἀντιμετώπιση τῆς βίας μέ διαθρησκευτική συνεργασία, ἀποτελεῖ σαφή ἔνδειξη πώς ἔχει ὥριμάσει ἡ ἰδέα τῆς καταλλαγῆς μεταξύ τῶν θρησκειῶν καί τῆς προσπάθειάς τους σέ κοινούς πανανθρώπινους σκοπούς».

«Η Φωνή τῆς ΓΣΕΕ»

Ρεπορτάζ γιά τό Ίσραήλ, πού τό ἐπεσκέφθη ἀντιπροσωπεία τῆς ΓΣΕΕ προσκεκλημένη τῆς «Χισταντρούτ». Μεταξύ ἄλλων συνάντησαν καί τόν Ἀβρ. Μπεναρόγια, τόν μόνον ἐπιζώντα ἀπό τούς ίδρυτάς τῆς ΓΣΕΕ, τό 1918. Είναι 95 χρόνων κι’ ἔχει πλήρη πνευματική διαύγεια καί ψυχική καί σωματική ὑγεία (30/11).

«Ἐλευθεροτυπία»

‘Ο Ν. Δεληπέτρος, σέ ἄρθρο του, ἔξυμνει τή «διαθρησκευτική ιεραποστολή» πού ἔχει ἀρχίσει δ Μητροπολίτης Μελίτης «μέ τή συνεργασία ἐπιφανῶν πνευματικῶν προσωπικότητων τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ Ίσλαμισμοῦ, τοῦ Βουδισμοῦ καί τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ» (25/12).

«Ἐλευθεροτυπία»

«“Ἐνας μικρός ἄθλιος Ἐβραϊος, κακός καί ἀπληστος» ἦταν κατά τόν Γκαϊμπελς δ Τσάρλου Τσάπλιν (29/12).

ΤΟ ΕΒΡΑΪΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Στίς μέρες μας νοιώσαμε τήν ἔντονη συγκίνησι και τήν μεγάλη χαρά πού δίνει ἡ πραγματοποίησις ἐνός ὀνείρου. Γιατί ἀλήθεια χρόνια τώρα ὁ Ἐβραϊσμός τῆς Ἑλλάδος ἐπιθυμοῦσε ν' ἀποκτήσῃ ἔνα Μουσεῖο.

"Αραγε τί εἶναι αὐτό πού στό τόσο πολύτιμο, τό τόσο τέλειο στήν μικρότητά του αὐτό Μουσεῖο, μᾶς συνεκλόνησε βαθύτατα; Εἶναι ἀσφαλῶς τό δτι φέρνουνε στή μνήμη μας τίς προγονικές φυσιογνωμίες, αὐτές πού ἔφυγαν εἴτε μέ τό δλοκαύτωμα, εἴτε φυσιολογικά, βρίσκομε και ξαναζοῦμε, μέ δσα πολύτιμα ἄφισαν πίσω τους, ἔναν τρόπο ζωῆς, τήν προσήλωσί τους στόν Ἐβραϊσμό, τήν θαυμαστή παράδοση πού θέλησαν νά διαφυλάξουν γιά νά μᾶς παραδώσουν. Τέλος, εἶναι μιά ἀγάπη γιά μᾶς, τά παιδιά μας, και τά ἐγγόνια μας, πού ἔκδηλωνεται μέ κάθε ἀντικείμενο, μικρό ἢ μεγάλο, πού εἶναι κλεισμένο στίς προθῆκες αύτοῦ τοῦ Μουσείου.

"Ολος αύτος ὁ συναισθηματισμός βρῆκε τήν τέλεια ἔκφρασί του και τήν θέση του τήν σωστή, στά χέρια τοῦ κ. Ν. Σταυρουλάκη: Γνώστης τῆς ἴστορίας τῆς τέχνης και τῆς Βίβλου παρέλαβε ἔνα θησαυρό πού ζοῦσε χωρίς ζωή, πού φώναζε χωρίς φωνή και τοῦ ἔδωσε ΠΝΟΗ. Ἀκούραστος, μέ πολύ στοργή κι' ἀγάπη, καθάρισε, ταξινόμησε και τέλος παρουσίασε δτι πολύτιμον τοῦ ἐμπιστεύτηκαν ὁ ΟΠΑΪΕ, τό ΚΙΣ και οἱ Ἐβραϊκές οἰκογένειες.

"Ἐπίσης, παρουσίασε δσα μόνος του ἀνεκάλυψε σέ πατάρια, ντουλάπια, ἀποθῆκες, νεκροταφεῖα και Συναγωγές τῶν Κοινοτήτων ὅλης τῆς Ἑλλάδος. "Ἐτσι βλέπουμε: Ἐνθυμήματα τοῦ Ὁλοκαυτώματος, Θρησκευτικά ἀντικείμενα, τό Σέφερ – τορά (Τό Τίκ) ἀπό τά Γιάννενα μέ τά ἀσημένια ριμονίμ, λίγα βιβλία παλιά, χρυσοκέντητα μεταξωτά και βελούδινα παπλώματα και μαξιλάρια, ἀσημένια μεγκιλώτ, κεντουμπώτ, ροῦχα ἀντιπροσωπευτικά τῆς ἐποχῆς τους (γιλέκα, πουκαμίσες, μαντήλια κεφαλῆς, ζῶνες ἀσημένιες, και πολλά κοσμήματα).

Στό πρόσωπο τοῦ φίλου Ν. Σταυρουλάκη πιστεύω δτι ἀποκτήσαμε τόν ἄψογο διευθυντή πού σάν καλλιτέχνης και διότι, ἀναζήτησε τήν τελειότητα, ἔτσι ὥστε σήμερα τό Μουσεῖο μας ἀν και τόσο μικρό νά μπορῇ νά συναγωνισθῇ, ἀνάλογα, ἀλλα μουσεῖα.

Μέ τήν εύχή δτι γρήγορα θά ἔχομε τήν χαρά και τήν ίκανοποίησι νά τό δοῦμε νά μεγαλώνη χάρις στήν φροντίδα και τήν προσφορά ὅλων μας, ἐλπίζομε δτι θά μᾶς δοθῇ ἡ εύκαιρια νά ξαναμιλήσουμε γι' αύτό.

Γιόλα Μπαρούχ

Μεγάλος Βυζαντινός ναός ἀνεκαλύφθη στήν Ιερουσαλήμ

Μιά ἐντειχισμένη Ἐλληνική ἐπιγραφή πού ἀπεκάλυψε στήν Ἐβραϊκή συνοικία τῶν Ιεροσόλυμων δι καθηγητής Νάχμαν Ἀβιγάντ ἐπεβεβίωσε τήν ἀποκάλυψη μᾶς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἐκκλησιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου, τῆς «Νέας». Ἡ ἐπιγραφή εἶναι ἀφιερωμένη στόν Βυζαντινό αύτοκράτωρα Ἰουστινιανό, πού σύμφωνα μέ ιστορικές πηγές ἔκτισε τή «Νέα». Παρά τό γεγονός δτι ἀρχαιολόγοι εἶχαν ἀνακαλύψει ἵχνη τῆς θρυλικῆς αύτῆς ἐκκλησίας κατά τά πρόσφατα ἔτη ἡ ἐπιγραφή ἀποτελεῖ τήν πρώτη ἀπτή ἀπόδειξι τῆς ταυτότητος τοῦ κτίσματος. Τό κτίσμα αύτό ἔχει περιγράψει ὁ Προκόπιος ἀπό τήν Καισαρεία, πού ἦταν ιστορικός τῆς Αύλῆς τοῦ Αύτοκρατορος τόν βον αἰώνα μ. Χ.

"Ο Προκόπιος ἀναφέρει σχετικά στά γραπτά του «Στήν Ιερουσαλήμ ἀφιέρωσε (δι Αύτοκράτωρ Ἰουστινιανός) στήν Θεομήτορα ἔνα Ιερό, πού δέν μποροῦσε νά συγκριθῇ μέ κανένα ἄλλο. Τό Ιερό ὀνομάσθηκε ἀπό τούς κατοίκους «Νέα Ἐκκλησία».

"Ἡ ἐκκλησία ἐγκαινιάσθηκε τό 543 μ. Χ. και κατεστράφη ἀπό δυνατό σεισμό τόν 8 αἰώνα. "Ἀν και διάκριβής της τοποθεσία στή σημερινή Ἐβραϊκή συνοικία φαίνεται καθαρά στό ἀρχαῖο μωσαϊκό Μαντέμπα, πού ἀπεικονίζει τήν πόλι τῆς Ιερουσαλήμ, τά ἵχνη τοῦ μεγάλου αύτοῦ κτίσματος εἶχαν ἔξαφανισθεῖ σχεδόν τελείως. Τό 1970 δι καθηγητής Ἀβιγάντ ἀνεκάλυψε στήν περιοχή τεῖχος πάχους 6,5 μέτρων ἀλλά και ἄλλα ἔρείπια πού ἔδειχναν καθαρά δτι τό κτίσμα ἦταν ἐκκλησία. Δύο χρόνια ἀργότερα ἀλλη ἀρχαιολογική ἀποστολή ἀπεκάλυψε τήν γωνία τοῦ κτίσματος πού φαινόταν νά εἶναι ἡ νοτιοανατολική γωνία τῆς «Νέας». Τέλος, στίς περυσινές ἀνασκαφές δι καθηγητής Ἀβιγάντ και δι διάδα του, ἀνεκάλυψε ἔνα τεράστιο ὑπόγειο ἀψιδωτό κτίσμα στήν ἴδια περιοχή. Τό κτίσμα ἔχει ὑψος 10 μέτρων, μῆκος 30 μέτρων και χωρίζεται σέ πολλές αἴθουσες. "Ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἐπιγραφῆς ἤρθε νά ἐπιβεβαιώσῃ δτι πράγματι τό ἐντυπωσιακό κτίσμα ἀνήκει στήν «Νέα» ἐκκλησία πού ἔκτισε δι Ιουστινιανός.

"Τά ἔρείπια τῆς «Νέας» βρίσκονται σήμερα κατά τό ἡμισυ στήν Ἐβραϊκή συνοικία τῆς Ιερουσαλήμ και κατά τό ἄλλο ἡμισυ στή Μουσουλμανική συνοικία τῆς παλαιᾶς πόλεως. Τό τμῆμα πού ἀνεκαλύφθη στήν Ἐβραϊκή συνοικία ἀνεστηλώθη μερικῶς και θά ἀνοίξῃ σύντομα γιά τό κοινό.

Η ΕΒΡΑΪΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

Μιά άγνωστη άλλα ζωντανή πηγή γνώσεων

Άν κανείς άνατρέξει σ' όλη τήν Έβραική Λαογραφία, σ' όλους τούς μύθους καί τούς θρύλους, τίς ιστορίες καί τά παραμύθια, τά τραγούδια καί τά άνεκδοτα, τίς παραβολές καί τά αἰνίγματα, τίς μεταφορές καί τίς άλληγορίες πού έπι αἰώνες έγαλούχησαν καί έθρεψαν έκατομμύρια Έβραιών, άνδρων καί γυναικῶν, θά άνακαλύψει μέσα σ' όλα αύτά μιά πολύ γνωστή σ' όλους μας φυσιογνωμία, τό πολυσύνθετο πορτραϊτό τοῦ Έβραικοῦ λαοῦ.

♦ Πῶς είναι δυνατόν νά ύπάρχει μιά τέτοια καταπληκτική δμοιογένεια άναμεσα στό τόσο ποικιλόμορφο λαογραφικό ύλικό;

Τουλάχιστο, σέ δτι άφορά τήν Έβραική Ιστορική έμπειρια τῆς Διασπορᾶς, ύπάρχουν πάρα πολλές δμοιότητες καί παραλληλισμοί γιά κάθε έποχή καί γιά κάθε γῆ. Πουθενά οι Έβραιοι δέν ρίζωσαν γιά πολύ καιρό, παντοῦ ύπηρξαν περιπλανώμενοι καί καταδιωγμένοι, καί φυσικό είναι ή λαογραφία τους ν' άποτελεῖ τή πιστή χρονικογράφηση αύτῶν τῶν ιστορικῶν έμπειριων τους. Έπιπλέον, δέν μποροῦμε νά παραβλέπουμε τό γεγονός δτι οι Έβραιοι, σέ όλα τά χρόνια τῆς Διασπορᾶς, διατήρησαν τήν έθνικο - θρησκευτικο - πολιτιστική τους ταυτότητα, γεγονός πού άποτελεῖ ένα άπαράμιλλο ιστορικό φαινόμενο.

Σάν τά όρφανά παιδιά πού δέν έχουν πατέρα γιά νά τά προστατέψει, ούτε σπίτι πού νά μποροῦν νά τό θεωρήσουν δικό τους, άνάπτυξαν μιά βαθειά συναισθηματική άνασφάλεια. Μπροστά σ' αύτή τήν άνασφάλεια, ή μόνη παρηγοριά πού είχαν ήταν ή θρησκευτική τους άφοσίωση στόν Ίουδαισμό καί ή ένασχόλησή τους μέ τή θρησκευτική τους φιλολογία, τῆς δποίας, άλλωστε, άποτελούσε ή Έβραική λαογραφία σπουδαίο τμῆμα. Τά ιερά συγγράμματα, δπως τό Ταλμούδ καί τό Μιντράς, άποτελούν άστήρευτες πηγές από θρύλους, μύθους καί παραβολές τοῦ Έβραικοῦ λαοῦ. Μέ τή σχεδόν άκατάπαυστη μελέτη αύτής τῆς φιλολογίας - σάν μιά θρησκευτική έπιταγή - δ' Έβραιος σέ κάθε γενιά καί σέ κάθε χώρα, άπορρόφησε αύτά τά στοιχεῖα τῆς λαογραφίας, σέ σημεῖο πού αύτά άφησαν τή σφραγίδα τους πάνω σ' όλη τή πολιτιστική ζωή τοῦ Έβραιού.

Αύτή ή γενική καί άκατάπαυστη διανοητική δραστηριότητα τῶν Έβραιών δήγησε, μέ τή πάροδο τῶν αἰώνων, στήν άνάπτυξη ένός έκλεπτυσμένου,

Ίουδαικά Θέματα

άκριβολόγου, εύαισθητοποιημένου καί καλά άκονισμένου νοῦ, όπως καί σέ μιά άσυνήθιστη ένασχόλιση μέ άφηρημένες ίδεες καί φιλοσοφικούς στοχασμούς.

Έπι δυόμιση χρόνια οι Ταλμουδικές σχολές τοῦ Σαμμαΐ (1) καί τοῦ Ίλλέλ (2) συζητοῦσαν ένα πρόβλημα χωρίς νά μποροῦν νά τό λύσουν. Οι μαθητές τοῦ Σαμμαΐ ύποστήριζαν δτι θά ήταν καλύτερα γιά τόν άνθρωπο άν δέν είχε ποτέ δημιουργηθεῖ. Οι άκολουθοι τοῦ Ίλλέλ, πάλι, ύποστήριζαν δτι καλῶς δημιουργήθηκε. Τελικά, οι δυό σχολές έλυσαν τή διαφωνία τους μέ έναν συμβιβασμό: δτι, θά ήταν καλύτερα άν δέν είχε δημιουργηθεῖ δ' άνθρωπος, άλλα έφόσον ύπάρχει τώρα πάνω στή γῆ, είναι καθήκον του νά ζει τίμια καί ένάρετα.

Μερικές φορές αύτή ή ύπερανεπτυγμένη άρετή γιά πνευματικές άσκήσεις, αύτό τό πάθος γιά διανοητικούς άκροβατισμούς, δδήγησε σέ μιά πνευματική στείρωση πού, τελικά, κατέστρεψε τούς ίδιους τους στόχους της. Αύτές οι άκαρπες διανοητικές άσκήσεις προκάλεσαν τά καυτά σχόλια ένός νομοδιδάσκαλου, πού είχε έμπλακει σέ μιά άτέρμονη συζήτηση μέ κάποιον σοφιστή: «Δέν είσαι άπό τήν Πομπεντίτα (3), δπου περνοῦν τόν έλέφαντα μέσα άπό τήν τρύπα μιᾶς βελόνας;» Πολλές φορές τέτοιες συζητήσεις κατέληγαν σέ ένα φαῦλο κύκλο, άπό δπου ήταν δύσκολο νά ξεφύγει κανείς καί νά καταλήξει σέ κάποιο συγκεκριμένο συμπέρασμα.

Χαρακτηριστική είναι έκείνου τοῦ ραββίνου, πού ήταν ίκανός νά βλέπει δλες τίς πλευρές ένός ζητήματος: Μιά ήμέρα, λοιπόν, τόν έπισκέφθηκε ένας άνδρας καί τοῦ ζήτησε νά τοῦ χορηγήσει διαζύγιο. «Τί έχεις έναντίον τῆς γυναίκας σου», ρώτησε μέ σοβαρότητα δ' ραββίνος; Καί έκείνος άρχισε νά άπαριθμεῖ τά παράπονά του. «Έχεις δίκιο», συμφώνησε μαζί του δ' ραββίνος. Κατόπιν, στράφηκε πρός τή γυναίκα, λέγοντας: «Τώρα άς άκούσουμε καί τή δική σου άποψη». Ή γυναίκα, μέ τή σειρά της, άρχισε νά περιγράφει τή σκληρή μεταχείριση πού ύπόφερε άπό τόν άνδρα της. Ό ραββίνος άκουγε τήν έξιστόρισή της φανερά στενοχωρημένος. «Έχεις δίκιο», τῆς λέει δταν τελείωσε. Όπότε, ή γυναίκα τοῦ ραββίνου πού ήταν παρούσα, άναφώνησε: «Πῶς είναι δυνατό; Σίγουρα, δέν μποροῦν κι οι δυό νά έχουν δίκιο!» Ό ραββίνος συλλογίσθηκε γιά λίγο καί μετά τής άπαντησε: «Καί έσύ έχεις δίκιο!»

Γενικά, οι ραββίνοι τής έποχής τοῦ Ταλμούδ στήν προσπάθειά τους νά κάνουν δσο τό δυνατόν πιό κατανοητές τίς διδασκαλίες τους, άντλησαν έλευθερα άπό τό πλούσιο λαογραφικό ύλικό, προσαρμόζοντάς το, μέ μεγάλη έπιδεξιότητα, μέσα στά διδακτικά τους ρητά, τίς ήθικές διδασκαλίες καί τίς θρησκευτικές συζητήσεις. Αύτή ή τακτική, τῆς χρησιμοποιήσεως τῶν άρχαιών θρύλων καί παραβολῶν γιά παιδαγωγικούς σκοπούς, συνεχίσθηκε άπό τούς ραββίνους δλων τῶν

μεταγενεστέρων έποχῶν.

Στό Ταλμούδ τίθεται τό ἔξῆς ἑρώτημα: **Γιατί δὲ Θεός δημιούργησε ἐναντίον Ἀδάμ καὶ δχι πολλούς;**

- ♦ «Διότι, ἥθελε ν' ἀποδεῖξει πώς ἔνας ἄνθρωπος ἴσοδυναμεῖ μὲν ἔναν δλόκληρο κόσμο. Ἐπίσης, γιά νά διδάξει τούς ἀνθρώπους ὅτι ἔκεινος πού σκοτώνει μιά ἀνθρώπινη ὑπαρξη, εἶναι τόσο ἔνοχος σάν νά κατέστρεψε δλόκληρο τόν κόσμο. Παρομοίως, ἔκεινος πού σώζει τή ζωή ἐνός ἀνθρώπου, ἀξίζει σάν νά εἶχε σώσει δλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα».
- ♦ «Ο Θεός δημιούργησε μόνο ἐναντίον ἀνθρωποῦ, ὡστε οἱ ἀνθρώποι νά μή μποροῦν νά αἰσθάνονται ἀνώτεροι ὃ ἔνας ἀπ' τόν ἄλλο, λέγοντας: Κατάγομαι ἀπό ἐναν πιό ἔνδοξον Ἀδάμ ἀπό ὅτι ἐσύ».
- ♦ «Δημιούργησε μόνο ἐναντίον Ἀδάμ, ὡστε οἱ είδωλολάτρες νά μή μποροῦν νά ἰσχυρισθοῦν ὅτι, ἐφόσον δημιουργήθηκαν πολλοί ἄνθρωποι ταυτόχρονα, θά πρέπει νά ύπάρχουν περισσότεροι τοῦ ἐνός Θεοῦ».
- ♦ «Δημιούργησε, τέλος, ἐναντίον Ἀδάμ μόνο γιά νά διακηρύξει τήν παντοδυναμία Του καί τή μεγαλωσύνη Του. Ο κατασκευαστής κερμάτων, χρησιμοποιεῖ ἔνα καλούπι κι ὅλα τά κέρματα εἶναι πανομοιότητα. Ἄλλ' ὁ Βασιλεὺς τῶν Βασιλέων, δημιούργησε δλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα ἀπό τό καλούπι τοῦ πρωτόπλαστου Ἀδάμ, καί κανένας ἄνθρωπος δέν εἶναι δλόϊδιος μ' ἔναν ἄλλον. Γι' αύτό κάθε ἄτομο πρέπει νά σέβεται τόν ἑαυτό του καί νά διακηρύσσει μέ ύπερηφάνεια: Γιά χάρη μου δημιούργησε δὲ Θεός τόν κόσμο!»

Μέ τήν ἀνθρωποποιητική τέχνη τοῦ μύθου, ἥρωες σάν τόν Μωϋσῆ, τόν Ιερεμία καί τόν Ἰλλέλ ἔχουν καταστεῖ πλέον σάν μέλη τῆς Ἱδιας τῆς οἰκογένειάς μας. Ἀκόμη κι δὲ Θεός ἔχει περάσει μέσα ἀπ' αὐτόν τόν λαογραφικό μετασχηματισμό. Πάρα πολύ ἐπιγραμματικά παρατηρεῖ δὲ καθηγητής H. Slonimsky: «Πουθενά ἄλλοῦ δέν παρουσιάζεται δὲ Θεός τόσο ἀνθρώπινα, δέν βρίσκεται τόσο κοντά στόν ἄνθρωπο, τόσο σφιχταγκαλιασμένος μαζί του, δπως στό Μιντράς... Ο Θεός δέν ἔχει γίνει ἀπλῶς «ἄνθρωπινος», ἄλλα ἔχει γίνει ἔνας Ἐβραῖος, ἔνας ἡλικιωμένος μέ μακριά γενειάδα Ἐβραῖος».

Αύτή ἡ ἀμεσότητα στίς σχέσεις ἀνθρώπου καί Θεοῦ, πού διαπνέει δλη τήν Ἰουδαϊκή λαογραφία, ἀποκαλύπτεται πολύ ὡραία στήν ἀκόλουθη Χασσιδική ιστορία: Μιά Ἡμέρα τοῦ Κιπούρ ἔνας φτωχός ράφτης ἀπευθύνεται μέ τά ἔξῆς λόγια πρός τόν Ούρανιο Κριτή του. «Ἐχω διαπράξει μόνο ἀσήμαντα παραπτώματα· ἄλλ' Ἐσύ, Θεέ μου, ἔχεις διαπράξει τρομερές ἀμαρτίες. ἔχεις πάρει μωρά ἀπό τήν ἀγκαλιά τῆς μητέρας τους, καί μητέρες ἀπό τά μωρά τους. Ἀς φανοῦμε συμβιβαστικοί: Ἐσύ θά συγχωρέσης ἐμένα, κι ἐγώ θά συγχωρέσω Ἐσένα». Καί δέ Ράβ Λεβή Γιτσάκ ἀπό τό Μπερντίσεβ⁽⁵⁾, παρατήρησε τόν ράφτη: «Γιατί Τόν ἀπάλλαξες τόσο εὔκολα; Θά μποροῦσες νά ζητήσεις τή λύτρωση δλόκληρου τοῦ Ἰσραήλ!»

Ἡ Ἐβραϊκή λαογραφία ἀσχολεῖται μέ τόν ούρανό καί τή γῆ, τόν Παράδεισο καί τόν Ἀδη, τό καλό καί τό κακό, τό φυσικό καί τό ύπερφυσικό, τό πνευματικό καί τό ύλιστικό, τό ιερό καί τό ἀκάθαρτο. Μέσα ἀπό ἀναρίθμητους θρύλους περνᾶνε οι Πατριάρχες καί οι

Ἡ ταφόπετρα τοῦ Ραββίου Levi Isaac ben Meir ἀπό τό Μπερτίσεβ.

Προφῆτες, οἱ Ἐβραῖοι βασιλιάδες καί οἱ ἥρωες, οἱ σοφοί καί οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἅγιοι καί οἱ ἀμαρτωλοί, οἱ μάρτυρες καί οἱ ἀποστάτες, οἱ ἐμπειρικοί καί οἱ μυστικιστές, οἱ ἄνθρωποι τῆς πίστης καί οἱ ἄνθρωποι μέ τήν λίγη πίστη. Ο βασικός στόχος δλων αὐτῶν τῶν ἱστοριῶν εἶναι διδακτικός - νά διεγείρει τόν Ἐβραϊο, μέσα ἀπό τά παραδείγματα τῶν διακεκριμένων προγόνων του πρός τό καλό, τή τιμιότητα καί τήν εύθυτητα. Ἄλλες φορές πάλι, στόχος τους εἶναι νά παρηγορήσουν καί νά φέρουν τήν ἐλπίδα στούς κατατρεγμένους καί τούς δυστυχισμένους, καί νά συμβιβάσει τόν ἀπλοϊκό καί λυπημένο ἄνθρωπο μέ τόν Ούρανιο, Πάνσοφο καί Πανάγαθο Πατέρα του.

Ο Τολστοΐ ἔγραψε στό 1880 γι' αύτή τή λαογραφία, τά ἔξῆς: «Περιέχει κάτι τό τελείως εύγενικό καί συγκινητικά μεγάλο... ἡ πολυτιμότερη ἴδιότητά της εἶναι ἡ ἀνησυχία της γιά τά αἰώνια μυστικά τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς».

Παράλληλα μέ αύτή τή θεο - κεντρική λαογραφία, ὅπου ἡ θρησκεία κατέχει σπουδαῖα θέση, οἱ Ἐβραῖοι ἀνάπτυξαν καί μία εὕθυμη, μᾶλλον σατυρική, λαογραφία πού ἀποβλέπει στήν σατυρικοποίηση τῶν ἔχθρῶν τους, στήν εὔθυμοποίηση τῆς τραγικῆς τους καταστάσεως τήν ἀνεκδοτολογία. Η Ἱδια ἀναγκαιότητα πού ἔκανε τόν Ἐβραϊο ρεαλιστή καί σκεπτόμενο ἄνθρωπο, καί τόν ὠθησε πρός τόν Ούρανιο Πατέρα του καί στή θρησκεία, τόν ὠθησε ἄλλες φορές νά είρωνευθεῖ τίς ματαιότητες καί τίς ἀσυναρτησίες τῆς «Ἀνθρώπινης Κωμῳδίας». Καί τά δυό αύτά φαινόμενα ἀποτελοῦν τόν ἔνα καί αύτό ἀμυντικό μηχανισμό, πού βοήθησε τόν Ἐβραϊο νά κρατηθεῖ καί νά ἐπιζήσει.

Στό παρακάτω ἐπεισόδιο διακρίνουμε αύτή τήν εὕθυμη ύποταγή τοῦ Ἐβραίου στή μοίρα του: Δυό Ἐβραῖοι κάθονται καί συζητοῦν γιά τή μοίρα τοῦ λαοῦ τους. «Πόσο ἄθλια εἶναι ἡ τύχη μας, λέει δέ ο

Πόγκρόμ, διωγμοί, διακρίσεις, δ Χίτλερ, οι Κου - Κλουξ - Κλάν... Σκέπτομαι, αν δέν θά ήταν καλύτερα νά μήν είχαμε ποτέ γεννηθεῖ!» «Βέβαια, άπαντάει δ άλλος, άλλα ποιός έχει τέτοια τύχη; ούτε ένας στίς 30.000...»

Ο Έβραιος δίδαξε τόν έαυτό του πώς νά γελᾶ. Ποιό σπουδαϊό άκομα, δίδαξε τόν έαυτό του, πώς νά γελᾶ μέ τόν ίδιο τόν έαυτό του. Αύτό τόν διευκόλυνε στό νά παίρνει τά βάσανά του λιγώτερο σοβαρά. Αύτή ή ψυχολογική τάση τών Έβραιών γιά τόν αύτοσατυρισμό, έκανε τόν Φρόντη νά παρατηρήσει σ' ένα άπό τά έργα του: «Αύτή ή άποφασιστικότητα γιά τήν αύτοκριτική, μπορεῖ νά μᾶς έξηγήσει γιατί πολλά άπό τά ώραιότερα άνέκδοτα ξεπήδησαν μέσα άπό τόν χώρο... τῆς έβραικής ζωῆς. Υπάρχουν Ιστορίες πού έφευρέθηκαν άπό τούς ίδιους τούς Έβραιους, και οι δοποίες καθοδηγούνται άπό τίς έβραικές ίδιορρυθμίες... Άμφιβάλλω αν συναντήσει κανείς έναν άλλο λαό πού νά διακομωδεῖ τόσο άνεπιφύλακτα τίς δικές του· άτελειες».

Πολύ σπάνια τό Έβραικό χιούμορ είναι βάρβαρο ή άγριο. Συνήθως είναι καλόκαρδο, αύθόρμητο και μέ κάποια φιλοσοφική τάση. Στήν πραγματικότητα έμπαιζει τήν ήλιθιότητα, τήν άγριότητα, τή φιλαργυρία, τήν ύποκρισία και τήν άγυρτεία. Σπάνια χαρακτηρίζεται άπό τόν αύτο - έπαινο και συνήθως άποκαλύπτεται άναικτικό σέ δτι άφορά τίς άνθρωπινες άδυναμίες.

«Ενα μεγάλο μέρος άπό τά άποκαλούμενα «έβραικά άνέκδοτα» δέν είναι καθόλου έβραικά, άλλα έκφραζουν τή χαροποίηση τών διαφόρων άντισημιτών μέ τή γελοιοποίηση και τή συκοφάντιση τών Έβραιών. Γι' αύτή τή κατηγορία τών άνέκδοτων έγραψε δ Φρόντη: «Τά έβραικά άνέκδοτα τών μη - Έβραιών είναι, σχεδόν δλα, ζωώδεις βωμολοχίες, δπου τό πνεῦμα τους χαραμίζεται στήν κωμική παρουσίαση τού Έβραιου. Τά έβραικά άνέκδοτα πού πηγάζουν άπό τούς ίδιους τούς Έβραιους παραδέχονται τούτο, άλλα ταυτόχρονα, παραδέχονται και τά προτερήματα και τά μειονεκτήματά του».

Είναι γεγονός δτι ή σάτιρα και τό χιούμορ τών Έβραιών άναπτύχθηκε και στούς νεώτερους χρόνους. «Ομως, και στούς Προφῆτες, και ίδιαίτερα στά κείμενα τού Αμώς και τού Ήσαία, συναντούμε έπισης αύτά τά στοιχεῖα. Μέ άπαράμιλλη τέχνη μᾶς άποκαλύπτουν τίς άδυναμίες και τίς ήλιθιότητες τών συγχρόνων τους. Σατυρίζουν τόν ύποκριτή, τόν τσιγγούνη, τόν φιλάργυρο, τόν διεφθαρμένο, τόν φιλάρεσκο και τόν αύτο - έγκωμιαζόμενο. Αύτές είναι οι πηγές άπ' δπου έμπνεεται τά θέματά της ή σύγχρονη Έβραική λαογραφία. Στίς παροιμίες, τίς παραβολές, τίς άλληγορίες και τά ρητά τού Ταλμούδ και τού Μιντράς, διακρίνουμε τά ίδια έκείνα χαρακτηριστικά μέ τά δποια ταυτίζουμε τό σύγχρονο Έβραικό χιούμορ, και τά δποια συνθέτουν τό πορτραΐτο τού Έβραιου και τού Έβραικού λαού.

H.S.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 **Shammai:** "Εζησε στήν Ιερουσαλήμ (περ. 50 π.Χ. - 30 μ.Χ.). Ίδρυτης τῆς περίφημης Σχολῆς «Μπέτ - Σαμμάϊ». Στήν έρμηνεία τού Νόμου διακρίνεται γιά τήν αύστηρότητα τών άπόψεών του.
- 2 **Hillel:** Σύγχρονος τού Σαμμάϊ. Έπικεφαλῆς τῆς περίφημης Σχολῆς «Μπέτ - Ιλλέλ». Διακρίνεται γιά τήν έπιείκια του στήν έρμηνεία και τήν έφαρμογή τού Νόμου, και τήν πραότητα τού χαρακτῆρος του.
- 3 **Rumbedita:** Πόλη τῆς Βαβυλωνίας, παρά τόν Εύφρατη. Έδω στούς σπουδαία Ταλμουδική Ακαδημία (περ. 259 μ.Χ. - 1058).
- 4 **Χασσιδισμός:** Σπουδαϊό σύγχρονο θρησκευτικό κίνημα. Ίδρυθηκε άπό τόν περίφημο Ισραέλ μπέν Έλιέζερ Μπάαλ Σέμ Τόβ, στίς άρχες τού 18ου αιώνα. Είχε μεγάλη άπήχηση στό λαό και ίδιαίτερα, στούς Έβραιους τής Πολωνίας και τής Ρωσίας. Βασική άρχη τού Χασσιδισμού είναι ή ύπηρεσία τού Θεού μέσα άπό αίσθημα χαρᾶς.
- 5 **Berdichev:** Πόλη τῆς Ούκρανίας. Ό Ραββί Λεβά Γιτσάκ (περ. 1740 - 1810) ύπηρξε άπό τίς μεγαλύτερες πρωτηκότητες τού Χασσιδισμού.

ΧΡΟΝΙΚΑ זְרֻונִיקָה

Μηνιαίον δργανον τού Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου τῆς Έλλάδος
Γραφεία: Πειραιώς 46, Αθῆναι (106) - Τηλέφ.
52.29.153

Υπεύθυνος συμφώνων τών νόμων: Ό Πρόεδρος τού Κ.Ι.Σ. Δανιήλ Αλχανάτης (Πειραιώς 46 - Αθῆναι)

Επιμέλεια έκδόσεως: Νίκος Τσαπίδης, μέλος τῆς Ένωσεως Συντακτῶν Περιοδικού Τύπου.

Υπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνης ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Αθῆναι

ΤΕΥΧΟΣ 5 ● ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1978 ● ΣΕΒΕΤ 5738

Όλοι οι γεωργοί πού μέ δακρυσμένα μάτια
σπέρνουν
Άφθονα στάχια μέ χαρά άπ' τό χωράφι
πάρονται.

Και όλοι οι δουλευτάδες πού σκάβουνε τή
γῆ βαθειά
Μέ διπλαγγαλίες μαζεύουν χειρόβολα πλα-
τειά.

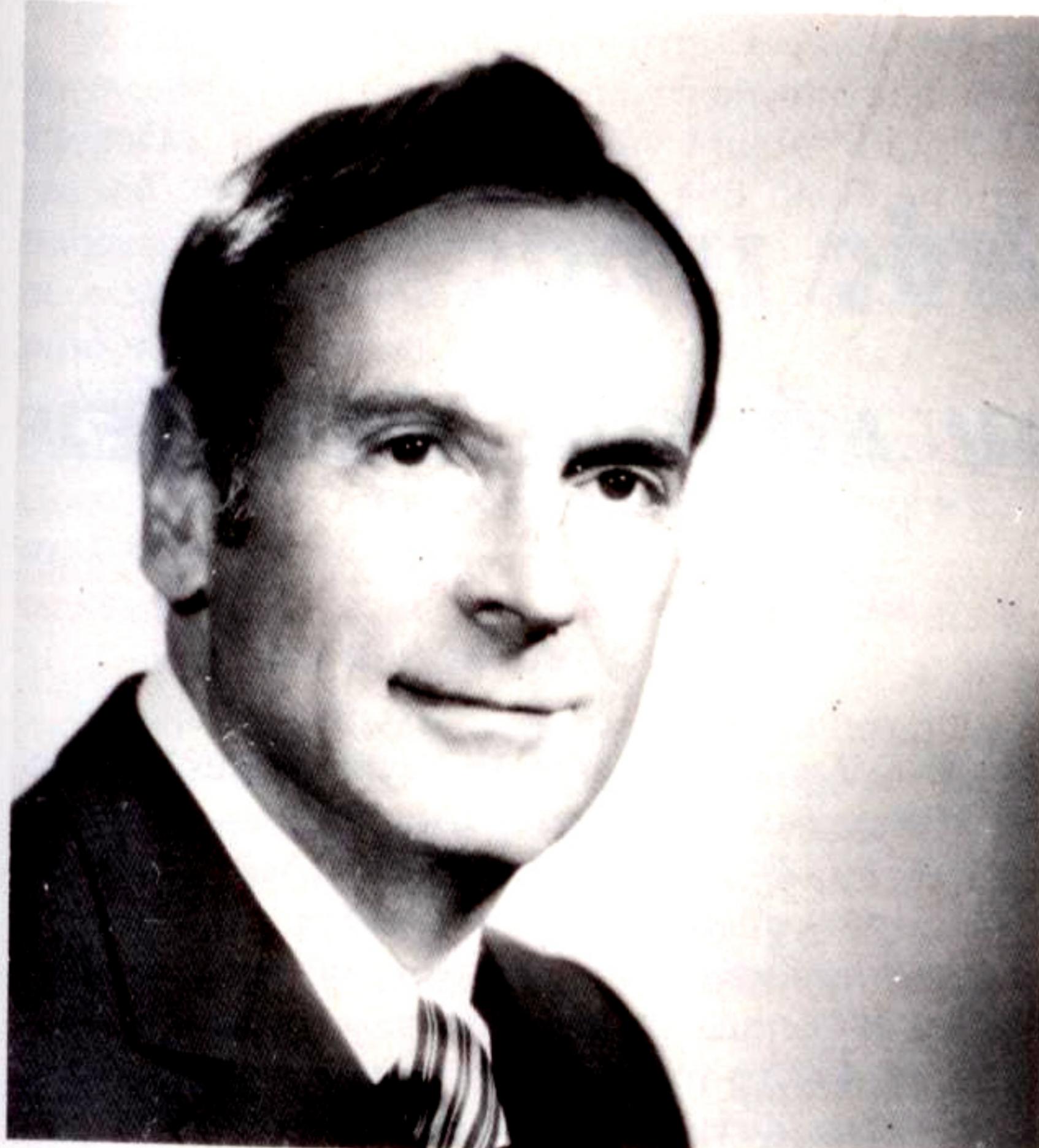
Ψάλμ. 126ος
(Μετάφραση Ασέρ Μωϋσῆ)

Άν ένα σπίτι δέν χτισθῇ μέ τού Θεοῦ τό
θέλημα
Μάταιο θ' άποδειχθῇ τῆς οίκοδομῆς τό μέ-
λημα.

Ψάλμ. 127ος
(Μετάφραση Ασέρ Μωϋσῆ)

Από τή ζωή τῶν Κοινοτήτων

Ο κ. D. Robinson, νέος πρόεδρος τής American Joint Distribution Committee

Νέος Πρόεδρος τής American Joint Distribution Committee έξελέγη ο κ. Donald M. Robinson, έχει ως μέλος τής Εβραϊκής Παροικίας τού Πίτσμπουργκ τής Πενσυλβανίας.

Ο κ. Robinson, γόνος οίκογενείας πολύ άφοσιωμένης είς τά έβραικά κοινά, μεγάλωσε σέ ατμόσφαιρα έβραικής παραδόσεως και άπο μικρός άσχολήθηκε μέ δλες τίς φάσεις τής έβραικής κοινοτικής δραστηριότητος.

Κατά τόν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον ύπηρέτησε είς τό Αμερικανικό Ναυτικόν. Μετά τό τέλος τού πολέμου έσπούδασε Οίκονομικά και Διαχείριση Έπιχειρήσεων είς τό Πανεπιστήμιον τού Χάρβαρντ. Σήμερα είναι έπικεφαλῆς ίδιωτικής του έπιχειρήσεως έπενδύσεων. Άφοσιωμένος Σιωνιστής έργαστηκε έντονα γιά τό Ισραήλ.

Είς τό έργον του έχει θερμόν συμπαραστάτην τήν σύζυγόν του Σύλβια, ή δποία είναι Πρόεδρος τού γυναικείου τμήματος τού United Jewish Appeal και συνοδεύει τόν σύζυγόν της είς τά ταξίδια του, πού έχουν σχέση μέ Εβραικά Προγράμματα τόσον είς τό Ισραήλ δσον και στήν Εύρωπη. Η κ. Robinson άργανωσε στήν Αμερική τό πρόγραμμα φιλοξενίας τῶν Ισραηλινῶν Αναπή-

ρων Πολέμου, πρόγραμμα τό δποίον διανύει τόν τρίτον χρόνον έπιτυχίας.

Ο κ. Robinson άντικατέστησε στήν Προεδρία τής A. J. D. C. τόν κ. Jack Weiler.

Οι κυρίες τής Ισραηλιτικής Κοινότητος τής Αθήνας γιά τούς πλημμυροπαθεῖς

Τό προϊόν τού φετεινοῦ έρανου τῶν Κυριῶν τής Ισραηλιτικής Κοινότητος Αθηνῶν έδόθη στόν Αρχιεπίσκοπο Αθηνῶν και πάσης Ελλάδος κ.κ Σεραφείμ, Προκαθήμενο τής Ελληνικῆς Όρθοδόξου Εκκλησίας, γιά τήν ένίσχυσι τῶν πλημμυροπαθῶν.

Έπιτροπή άποτελουμένη άπό τίς κυρίες Κόβο, Κωνσταντίνη και Μπεράχα έπεσκέφθη τήν Αρχιεπισκοπή και έπέδωσε τή σχετική έπιταγή μαζί μέ τό παρακάτω έγγραφο, άπευθυνόμενο πρός τόν Αρχιεπίσκοπο:

«Αί κυρίαι τής Ισραηλιτικής Κοινότητος Αθηνῶν έχουσαι, δμοῦ μέ δλας τάς Ελληνίδας, βαθυτάτην συναίσθησιν τού πόνου τῶν πλημμυροπαθῶν, πύνου δ δποίος καθίσταται πλέον έντονος κατά τάς Ημέρας αύτάς τῶν έορτῶν τής Χριστιανοσύνης, θέτουν είς τήν διάθεσίν Σας τό προϊόν τού μεταξύ των διενεργηθέντος έρανου έκ δρχ. 50.000.

Είς τήν ένέργειάν μας ταύτην διαπνεόμεθα άπό τό συναίσθημα τής άρωγής και τής φιλανθρωπίας, δπως αύτό έκπηγάζει άπό τήν κοινήν δλων μας Παλαιάν Διαθήκην, πρός πάντα άναξιοπαθοῦντα — Ιουδαϊον ἢ μή — τής συμπαραστάσεως είς τόν πόνον τού κάθε άδελφοῦ συνανθρώπου μας.

Προσευχόμεθα και πιστεύομεν δτι δ κοινός Θεός μας, έν τή μεγαλωσύνη Του, θά εύλογήση και θά άνακουφίση τούς πληγέντας συνανθρώπους μας.»

Ο τύπος δημοσίευσε τήν πληροφορία γιά τήν ένέργεια αύτή μέ κολακευτικά σχόλια γιά τή θετική πρωτοβουλία: «Είναι ή πρώτη φορά πού σημειώνεται στήν Ελλάδα μιά τέτοια πρωτοβουλία άπό θρησκευτικής πλευρᾶς», έγραψαν:

♦Μεταξύ τῶν άλλων, ή «Ακρόπολις» (24/12) έγραψε: «Θά διατεθῇ γιά τήν ένίσχυσι και τήν περίθαλψι τῶν πλημμυροπαθῶν τῶν τελευταίων θεομηνιῶν τό προϊόν τού έφετινοῦ έρανου τῶν Κυριῶν τής Ισραηλιτικής Κοινότητος Αθηνῶν, μέσω τής Αρχιεπισκοπῆς. Πρόκειται γιά μιά εύγενική χειρονομία γεμάτη άνθρωπιά, πού δφείλουμε νά τήν έξάρουμε, άκριβῶς γιατί προέρχεται άπό άνθρωπους μέ τούς δποίους δέν μᾶς συνδέει κοινή θρησκεία και δέν γιορτάζουμε κοινές γιορτές. Νοιώθουν δμως σάν δικά τους τά προβλήματα τής κοινωνίας, στήν δποία ζοῦν και συμπαρίστανται στόν πόνο τῶν συνανθρώπων τους».♦

לִירָבְּרָה רַדּוֹדְרָה שְׂהִירָה

«'Εβραιϊκός τύπος πού κάποτε ύπηρξε»

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η «Παγκόσμια "Ενωση 'Εβραιών Δημοσιογράφων» έχει σέ τόμο, μέ τίτλο «'Εβραιϊκός τύπος πού κάποτε ύπηρξε» μιά συνοπτική ιστορία του 'Εβραιϊκού τύπου της Διασπορᾶς μέχρι τό 'Ολοκαύτωμα. Οι σελίδες 509 - 510 τοῦ βιβλίου είναι άφιερωμένες στόν 'Ελληνο - 'Εβραιϊκό τύπο. Συντάκτης τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ είναι δ ὁ διάθρησκος πρώην κάτοικος Θεσσαλονίκης Μ. Ι. Μπενρουμπή, συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Le muet d' Auschwitz».

Τό ιστορικό ένδιαφέρον αύτοῦ τοῦ ἄρθρου, πού δημοσιεύουμε σέ μετάφραση παρακάτω, γιά μᾶς τούς 'Εβραιίους της 'Ελλάδος είναι πασιφανές. Φωτίζει εναν τομέα πού ἀνθίσει ίδιαίτερα στά προπολεμικά χρόνια καί διεδραμάτισε σπουδαιό ρόλο στή ζωή τῶν Κοινοτήτων μας.

'Ο 'Εβραιϊκός τύπος στήν 'Ελλάδα

Οι 'Εβραιϊκές έφημερίδες στήν 'Ελλάδα έκδόθηκαν στά Λαδίνο, τά Γαλλικά καί τήν 'Ελληνική γλώσσα. Η «Λά Ρενενσάσια Χουδία», τής Σιωνιστικῆς 'Ομοσπονδίας, κυκλοφόρησε σέ δύο γλώσσες (Λαδίνο, 'Ελληνικά) μεταξύ τῶν έτῶν 1937 - 1940. Στή Θεσ/νίκη, μεταξύ τοῦ 1900 - 1936, κυκλοφόρησαν πέντε ἡμερήσιες στή Γαλλική. Η ἀρχαιότερη διλογία της ήταν «Λέ Ζουρνάλ Ντε - Σαλονίκη». Μεταξύ τῶν έτῶν 1923 - 1940 δύο έφημερίδες κέρδισαν τήν πλειοψηφία τοῦ γαλλόφωνου 'Ελληνο - 'Εβραιϊκού κοινοῦ: «Λά Προγκρέ» καί «Λά Ίντιπεντάς». Στήν 'Αθήνα κυκλοφόρησαν στήν 'Ελληνική γλώσσα: «'Η φωνή τοῦ 'Ισραήλ» (1934 - 38) καί ή «'Εβραιϊκή Εστία» (1947 - 63).

Γιά νά είναι αύτή ή ἀνασκόπηση τοῦ 'Εβραιϊκού τύπου της 'Ελλάδος δσο τό δυνατό ἀκριβής, θά διαιρέσουμε τά διάφορα ἔντυπα πού κυκλοφόρησαν σέ τρεῖς κατηγορίες: α) Λαδίνο, β) Γαλλική, καί γ) 'Ελληνική.

'Έντυπα Λαδίνο — Σέ Γραφή Ρασσί

Ο 'Ισπανόφωνος — Λαδίνο — τύπος πρωτοεμφανί-

ζεται στή Θεσ/νίκη τό ἔτος 1875 μέ τήν κυκλοφορία τοῦ ἐβδομαδιαίου ἔντυπου «Λά "Εποκα», ἀπό τόν Σααδί Λεβή. Ό γιός του, Σαμουήλ Σ. Λεβή, ἀνέλαβε ἀργότερα τή σύνταξη τῆς ἔφημερίδας. Ό Λεβή, ἀν καί γνώστης τῆς γαλλικῆς, ύπερασπίσθηκε μέ ζῆλο τά Λαδίνο. Η ἔφημερίδα «Λά "Εποκα» κάλυψε ἐπί πολλά χρόνια τή δράση τῆς μεγάλης 'Ισραηλιτικῆς Κοινότητας τής Θεσ/νίκης. Μεταξύ τῶν έτῶν 1890 - 1910 προστέθηκε σ' αύτό τό ἔντυπο «Λά "Εποκα Λιτεράρια» (ή Φιλολογική Λά - "Εποκα), συντάκτης τῆς δοποίας ἥταν δ ἐμπειρος συγγραφέας 'Ελιγιάου Σεμτώβ 'Αρδίτης. Ό τελευταῖος ἥταν ἐπίσης συντάκτης τῆς «Λά Λιμπερτά» καί δ ἐκδότης τῆς «'Ελ Πουέβλο».

Τό 1897 κυκλοφόρησε στή Θεσ/νίκη ή «'Ελ - 'Αβενίρ», μέ συντάκτη τόν Σιωνιστή ήγέτη Δαυίδ Φλωρεντίν, δ δοποίος ύπηρξε καί δ ἀνταποκριτής τοῦ «Τζούις Κρόνικλ» τοῦ Λονδίνου. Η «'Ελ - 'Αβενίρ» ἔθεσε ως σκοπό τής τόν περιορισμό τῆς ἐπιρροῆς τῆς «Λά "Εποκα», ή θέση τῆς δοποίας δέν ἥταν Σιωνιστική καί ύποστήριζε τήν ἀφομοίωση. Ό Σάμ Λεβή συντάκτης τῆς «Λά "Εποκα», ύπηρξε πολέμιος τοῦ Σιωνισμοῦ.

Η «'Ελ - 'Αβάντε», ἔκδοση τῆς Σοσιαλιστικῆς Συνομοσπονδίας τῆς 'Ελλάδος, περιέγραψε τούς Σιωνιστές ως ἀστούς, ύλιστές, συμφεροντολόγους καί ἰμπεριαλιστές.

Η Σιωνιστική 'Ομοσπονδία καί τά Σιωνιστικά κόμματα τῆς 'Ελλάδος ἥταν ύποχρεωμένα νά δραστηριοποιηθοῦν καί νά ύποστηρίζουν τίς έφημερίδες πού ύπερασπίζονται τά δικαιώματα τῶν 'Εβραιών. Γί' αύτό τόν σκοπό, κυκλοφόρησε κατά τά ἔτη 1937 - 1940 ή «Λά Ρενεσάνς Χουδία» σέ δύο γλώσσες, Λαδίνο καί 'Ελληνικά. Θά ἀναφέρουμε ἐπίσης τό ἔντυπο «'Εστούντιος Σιωνίστας» στά Λαδίνο καί τά Γαλλικά, πού κυκλοφόρησε τό 1934, ἀπό τήν "Ενωση 'Εβραιών Νέων τής Θεσ/νίκης.

Μεταξύ τῶν έφημερίδων πού ἐκδόθηκαν στά Λαδίνο σέ Γραφή - Ρασσί θά ἀναφέρουμε καί τίς: «Λά - Βερντάδ», «'Ελ - Τιέμπο», «Λά - 'Ακσίον», «'Ελ - Κομπάτα». Πρέπει ἐπίσης νά σημειώσουμε τήν «'Ελ -

Κιρμπάτες» (πού στά άρχαϊα Ισπανικά σημαίνει «Μαστίγιο»), πού θεωρεῖται ώς ή καλύτερη τοῦ είδους αύτοῦ, μέ συντάκτη τόν Μωσέ Λεβή άδελφό τοῦ συντάκτη τῆς «Λά Έποκα», καί τίς: «Έλ - Μπουρλόν», «Έλ - Σιμάρ», «Έλ - Ζουγκτόν» καί «Λά - Βερά».

Τό έτος 1892 κυκλοφόρησε στήν Έλλάδα άπο τήν όργανωση «Τορά βα - Αβοντά», τό μηνιαίο περιοδικό «Ισραέλ», ύπο τήν σύνταξη τών Μωσέ Μπαρτζιλάϊ καί τοῦ Άρ. Τσεβί Αρκάβι (άργότερα Διευθυντή τῆς Θρησκευτικῆς βιβλιοθήκης τοῦ Έχαλ - Σελομώ, Ιερουσαλήμ - ἔδρα τῆς Αρχιραββινείας). Τό περιοδικό αύτό εἶχε καί μόνιμη Εβραϊκή στήλη.

Στήν Έλλάδα καμμία Λαδίνο έφημερίδα δέν έκδόθηκε μέ λατινικούς χαρακτῆρες γιατί δύναμος ἦταν έξοικωμένος μέ τά έβραϊκά στοιχεῖα τοῦ περίφημου σχολιαστή Ρασσί.

Ο Γαλλόφωνος Τύπος

«Αν καί τά Λαδίνο ύπηρξε ἡ μητρική γλώσσα δλων τῶν Εβραίων τῆς Θεσ/νίκης καί τῆς Βορείου Έλλάδος, οἱ διανοούμενοι τῆς Θεσ/νίκης ἔγραφαν, στήν πλειοψηφία τους, σέ μιά ἀπό τίς διεθνεῖς γλώσσες καί συνήθως στή Γαλλική. Ός ἐκ τούτου μεταξύ τῶν ἐτῶν 1900 - 36 κυκλοφόρουν στή Θεσ/νίκη πέντε ἡμερήσιες έφημερίδες στή Γαλλική, πού κάλυπταν δλα τάκαινωνικά, πολιτικά, οἰκονομικά καί λογοτεχνικά προβλήματά τῆς μεγάλης αὐτῆς Κοινότητος.

«Λέ Ζουρνάλ Ντε - Σαλονίκη», ἡ ἀρχαιότερη δλων, μέ σύνταξη τόν Σεμουέλ Σ. Λεβή, Λίγο ἀργότερα οἱ Άλμπερτ Ματαράσσο καί Λαζάρ Νεφούση ἔκδοσαν τήν «Λά Ιντιπεντάς». Αύτή τήν έφημερίδα ύποστήριζε καί δύειμνηστος Γιοσέφ Νεχαμά, διευθυντής τοῦ «Κόλ Ισραέλ Χαβερίμ» (Alliance) ἔμπειρος συγγραφέας καί ιστορικός μέ πλατιές γνώσεις⁽¹⁾.

Λίγο ἀργότερα κυκλοφόρησε ἡ «Λέ Οπινιόν» ἀπό τούς Άντουάν Ρούμπενς καί Σάμ Μοδιάνο· ἡ «Λέ Προγκρέ» (λίγο ἀργότερα) μέ συντάκτη τόν Σάμ Μοδιάνο καί βοηθό - διευθυντή τόν Γεοσούά Χούλη· τέλος, ἡ «Λέ Φλαμπό» τοῦ Άλμπερτ Φρανσές (1936 - 1938)⁽²⁾.

Εἶναι αὐτονόητο πώς τόσες πολλές ἡμερήσιες έφημερίδες πού ἀπευθύνονταν σέ ἓνα κοινό 80.000 ἀτόμων, δέν ἦταν δυνατό νά έπιζησουν δλες.

Μεταξύ τῶν ἐτῶν 1923 - 1940 δύο καλές έφημερίδες κυριάρχησαν στό εύρυ γαλλόφωνο Έλληνο - Εβραϊκό κοινό: Ή «Λέ Προγκρέ», μέ συντάκτη τόν ἔξαίρετο δημοσιογράφο πού άναφέραμε παραπάνω, Σάμ Μοδιάνο⁽³⁾ καί ἡ «Λά Ιντιπεντάς» ἀπογευματινή ἡμερήσια έφημερίδα μέ συντάκτη τόν Μεντές Μπενβενίστε, μέλος τοῦ Έλληνικοῦ Κοινοβουλίου καί τόν Έλι Αττάς.

Οι δύο αὐτές έφημερίδες πρόσφεραν πολλές καί πολύτιμες ύπηρεσίες στόν Έλληνο - Εβραϊσμό. Υπερασπίσθηκαν τά δικαιώματα τῶν Εβραίων καί δημοσίευσαν είδήσεις καί σχόλια γιά τή ζωή τῶν Εβραίων τῆς Έλλάδος καί τῆς Διασπορᾶς, καί κάλυψαν τίς Σιωνιστικές δραστηριότητες καί τίς ἐπισκέψεις ἐπιφανῶν Εβραίων στής Ισραηλιτικές Κοινότητες τῶν Βαλκανίων. Αύτές οι έφημερίδες, τέλος, ἦταν πλούσιες σέ

ἄρθρα καί συνεντεύξεις.

Πρέπει νά σημειωθῇ ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ Ιουδαισμοῦ καί τοῦ Σιωνισμοῦ ἥσαν πάντοτε εύπρόσδεκτοι ἀπό τίς ἐπίσημες Ελληνικές ἀρχές. Έπ' εὐκαιρία σημειώνουμε ὅτι μεταξύ τῶν ἐτῶν 1920 - 1940 ἐπισκέφθηκαν τή Θεσ/νίκη οἱ Μεναχέμ Ούσισκιν, Βλαντιμίρ Ζαμποτίνσκι, Άβραάμ Ελμαλίαχ, Γιασακώβ Τσούρη, Χένρυ Μάρκς, Μάξ Νορντάου, Ζάκ Κάλμι, Φρέναν Κράους, κι ἄλλοι.

Μιά πιό ἐμπειριστατωμένη ἔρευνα ἐπί τοῦ προκειμένου θέματος θά μᾶς ἀποκαλύψει ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα γύρω ἀπό τίς διάορες ἐκδόσεις τῆς ἐποχῆς πού ἔξεδοσαν τά διάφορα κόμματα καί οἱ Σιωνιστικές ὁργανώσεις τῆς Έλλάδος. Θά ἀναφέρουμε κατ' ἀρχή τό «Πρό - Ισραέλ» πού ἔξεδοσε δ' Άβραάμ Ρεκανάτι⁽⁴⁾. Αύτός ύπηρξε ἀπό τούς ήγέτες τοῦ «ρεβιζιονιστικοῦ» κινήματος καί συνέβαλε στή διάδοση τοῦ Σιωνιστικοῦ δράματος μεταξύ τοῦ λαοῦ. Βοηθός του ύπηρξε ὁ Ιτσχάκ Ρ. Μίλχο. Θά ἀναφέρουμε καί τό «Κουνγιατέρ», ἔκδοση τῆς Εβραϊκῆς Νεολαίας· τήν «Τριμπούν Ζουϊβ», πού ἔκδιδετο σέ δυό γλῶσσες ἀπό τόν Σύλλογο «Μπενέ - Μπερίτ» ύπο τήν αιγίδα τοῦ Καθηγητῆ Ι. Κοέν καί Λεών Ρεκανάτι καί, τέλος, τή «Λέ Ζάν Πί - Ζουΐφ», ἀπό τή Σιωνιστική Νεολαία κατά τά ἔτη 1926 - 29.

Ο Ελληνόφωνος Τύπος

Η Κέρκυρα εἶναι ἡ πόλη πού ἔξεδοσε τήν πρώτη Ελληνόφωνη έφημερίδα, τά «Ισραηλιτικά Χρονικά» μεταξύ τῶν ἐτῶν (1862 - 63). Η έφημερίδα αὐτή κυκλοφόρησε στήν Έλληνική καί Ιταλική γλώσσα, μέ συντάκτη τόν Μ. Ναχαμούλη.

— Ο «Ισραηλιτικός Χρονολόγος», ύπηρξε μηνιαίο περιοδικό πού κυκλοφόρησε στήν Αθήνα ἀπό τό 1899 μέχρι τό 1902, ύπο τή σύνταξη καί διεύθυνση τοῦ λαμπροῦ συγγραφέα καί λόγιου Μ. Καίμη.

— Η «Ισραηλιτική Έπιθεώρησις» ἐκδόθηκε στήν Αθήνα κατά τό 1912 - 13, μέ συντάκτη καί πάλι τόν Μ. Καίμη.

— «Ισραήλ» - μηνιαίο Σιωνιστικό περιοδικό πού ἔκκυκλοφόρησε μέ πρωτοβουλία τῆς Σιωνιστικῆς Λέσχης Τρικάλων καί Λαρίσης. Ἐξεδίδετο στά Τρίκαλα, μέ βασικό συντάκτη τόν Γεούδα Ματαθία.

— «Η Φωνή τοῦ Ισραήλ» — κυκλοφόρησε στήν Αθήνα, ώς μηνιαίο περιοδικό, μέ συντάκτη τόν Ραφαήλ Κωνσταντίνη, ἔμπειρο δημοσιογράφο καί ἐνθερμο Σιωνιστή.

— Η «Εβραϊκή Εστία» — Αθήνα 1947 - 1963. Δεκαπενθήμερη έφημερίδα ἀπό τόν Ραφαήλ Κωνσταντίνη καί πάλι.

Συμπεράσματα

Από δσα ἀναφέρθηκαν παραπάνω εἶναι δυνατόν νά συμπεράσουμε ὅτι τό Θρησκευτικό καί Σιωνιστικό συναίσθημα τροφοδοτήθηκε καί ἀναπτύχθηκε χάρις στίς προσπάθειες τῶν Σιωνιστῶν ἡγετῶν (ἀνεξάρτητα ἀπό τήν κομματική τοποθέτησή τους) καί, χάρις στή σημαντική βοήθεια τοῦ Εβραϊκοῦ τύπου.

Η μετανάστευση ἀπό τήν Έλλάδα κατευθύνθηκε

ΕΒΡΑΪΚΟ ΒΗΜΑ

ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΚΑΘΙΔΡΥΜΑΤΟΣ

ΕΤΟΣ Α ΑΡΙΘ. 21

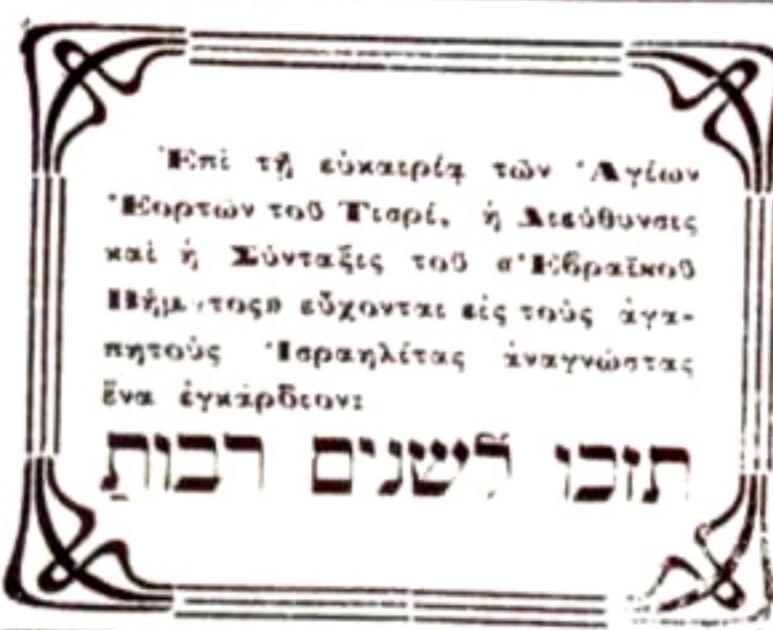
ΣΥΝΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΙΣ.

Περιοδος 18 Σεπτέμβριου 1925

Τεύχη Αρ. I

25 Δεκαφρός Δημοσιοφαίας - Θεοφάνειαν

Πολύ 25 10085

ΟΙ ΣΤΝΕΡΓΑΤΑΙ ΜΑΣ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ

Το «Εβραϊκό Βήμα» δεσμεύει την ίδιαν την εντυγχανόμενη σύμμαρτο την κάτωθι πρές την διάδοση του έπιπτον δικαιού του μεγάλου μας ποιητού κ. Κοστή Παλαμά.

Ο κ. Κοστής Παλαμάς είναι γνωστότατος. Είναι ο βαθύτερος και μεγάλος ποιητής, δύο ποτέ με τον ιδιότερο λόγον του δεξιότερος της Ελλάδας από το έξτρεμόν.

Ο κ. Παλαμάς είναι γνωστότατος και μεγαλύτερος και ιδιόπεπτος, διάλογος και μεγάλους των ουγγρών της Ελλάδας ποιητών. Μαθήτης του Ιανόπουλου Διονυσίου Σάλαμος, ο Κοστής Παλαμάς ήταν ηγέτης των διδάκτορων του άνδρας ήταν δρόμος από την διάσπασης ήλικην πολύτην. Είναι ο Ιανός Παλαμάς, είναι ο βαθύς μελετήτης και διάδικτος φυσιολόγος κρητικός του όπουσού της γνώμη βαρύνει έσοντας αλλά.

Τραγουδιστής διέρρευσε τον «ναίμον της Λαμπεδούσσας», τον «ισόδεκαλύρου τον Γύρτου» την «Βουλιά το δέλτα», την «Ιάμενον και Αναπατσάτον», ο Παλαμάς είναι ο μελάσκαλος διάλυτος και δίξιος.

Ο κ. Παλαμάς είναι ακόμη μεγάλος ποιητής του Ιανούπουλου Ηλικιωτικού, στις νεοτερές και σύγχρονες ποιησίες την φωλή μας, ξένοφαλιζοντας την συνεργασίαν του το «Εβραϊκό Βήμα», νο-

μένει οι επόπτες να προσθέσουν τα επάρδαια του διά την πραγματοποίησην τού σκοπού δια έπιδιάσης και ήταν απεκτίνησαν και πελάτην κεράλαιον. Τόν γηφηλήγην επέβιν του.

Αθήναι 14 Σεπτεμβρίου 1925

Αξιούτες Κύριε,

Και τρίτης δύσκολη λέπο τού ιποτροφειτικάστοτο γραμματικό, διόπιον έποιμος νά σάς εγγαριστήσω για την ποιητή πόρος ήμετά ποστή τού «Εβραϊκό Βήματος», δελγάμα προσογής και συμπαθείας πού μέτρη και μέτρη συγκανεί.

Τόν Εβραϊκόν Βήμα της Ελλάδος διγλωσσού μάθησε καθης έβδιδεται, είναι σάν νά συμβούλιο δέον αρματικού χωραγηματικού της Εβραϊκής ηδής, ανύπαντα στην άσθετη επίσημη ποστή ποστήν διατηρούμενη ήδινη, ή την επίσημη, γραμματική της της Έλληνον γραμματική φιλέμηντον του, και την άλλη του φρήν της ήδει τού όντα ποσεντησή. Ασέρετα πούς την παρατήσης μου αντή, τόν φύλλο ους ήδει συγχαρητήματα πού τον ποστή της θέτησε για την επόμετη ποσην ουν, για τό προσεχειαν διανολόγημα ποκέντων και γρηγορότων πού μάς θυμίζουν την κοινοποιητικήν ποσην τού Γένους ασ.

Άλλος έργατης μέσον στὸν κάρημο τό διανοητικό δέον ήπιοφόρο πορφύρα νό θυμαλάς την πνευματική δύναμη της Ιανοπολιτικής φυλής άλλο τούς διρχαίους κομητούς (Ομηρος, Γραφής Σαιξήρης, οι τρεις άπιτους δέ) ήλες κοφιρές τού ποιητικού θυρούς) ήσας τις ήμετες μας τού μάς δίνουν τούς πλέον θυμεύοντος δημητυφοίς στην έπιστημη, στην τέχνη, στην ίδεα. Θαυμάζω και άποκαλόπτομαι.

Μεγάλη ημή μιν κάνετε μὲ τό νά ζητήτε τη συνεργασία μου. Λυτούμαι γιατί δέν θά μον είναι δυνατό ουν συγνώτερα και τακτικώτερα ν' ανταποκινθά στήν έπιθυμη μας. Προσεχώς θά ους στην τό πρώτο μου ήρθρο, καθης θέλεται.

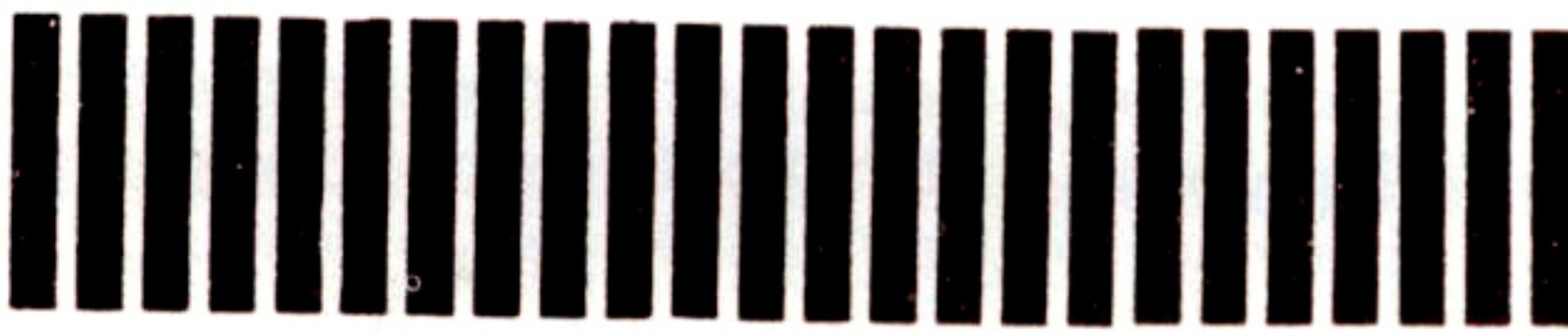
Λεχθήτε παρακαλώ τήν προσφορά τῶν έγκαρδιον σίσημάτων μου ειμής και συμπλαθείας. Επωτής Επαλαμάδης

πρός τό «Ερετς - Ισραέλ» πάνω άπό τό ένα - τέταρτο τού Ελληνικού Εβραϊσμού μετανάστευσαν στό Ισραήλ πρίν άπό τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Τούτο, κατά τή γνώμη μου, άποτελεῖ φαινόμενο πού οι άσχολούμενοι μέτη στη στατιστική έχουν ύποχρέωση νά σημειώσουν, χάριν σύγκρισης, τί έγινε πάνω σ' αύτόν τόν τομέα στήν Ελλάδα και τίς άλλες Εβραϊκές κοινότητες.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Έγραψε τό βιβλίο «Άρι Σεακόλ Ροτσίμ Μπα» («Η πόλη πού δλοι τήν θέλουν), και τήν «Ιστορία τῶν Εβραίων τῆς Θεσ/νικης», σέ έπτά τόμους.
- 2 Πρέπει, έπίσης, νά άναφερθούν οι: «Λέ - Εκό Ντέ Σαλονίκη», «Λά Βολλοντέ» και «Λά Λιμπερτέ».
- 3 Διατέλεσε γιά πολλά χρόνια άνταποκριτής τού «Ρώυτερ». Πήρε πολλές και μεγάλες τιμητικές διακρίσεις άπό τήν Ελλάδα και τήν Άγγλια.
- 4 Ρήτορας μεγάλος και σοβαρός έκδότης, μέ θάρρος και θέληση. Σήμερα ζεῖ στό Τέλ - Αβίβ. Υπήρξε μέλος τῆς Α' Κνέσετ (Ισραηλινή Βουλή).

Η άποχαιρετιστήρια ομιλία τοῦ κ. Ναχούμ Γκόλντμαν

♦ Συνέχεια άπό τήν σελίδα 8

μιά ψυχολογία, ή όποία, μακροπρόθεσμα, δέν μπορεῖ νά μᾶς βοηθήσει στήν έπίλυση τῶν προβλημάτων πού έπισσώρευσαν ή χειραφέτιση τῶν Εβραίων στή Διασπορά καιή δημιουργία τοῦ Κράτους. Η ψυχολογική ίδιοφυΐα πού άναπτύξαμε γιά τήν έξασφάλιση τῆς έπιβίωσής μας κατά τούς αιώνες τοῦ διασκορπισμοῦ, οχι μόνο δέν έπιλύει, άλλα ή έφαρμογή της ύπό τή σημερινή κατάσταση δημιουργεῖ προσκόμπατα. Εκεῖνο δέ πού δυσκολεύει άκόμη περισσότερο τήν κατάσταση είναι τό γεγονός δτι, έξαιτίας τῶν ούσιαστικῶν άλλαγών στόν τρόπο ζωῆς μεταξύ τῶν Εβραϊκῶν μειονοτήτων στή Διασπορά και τῶν Εβραίων πού ζοῦν ώς πλειοψηφία στό Κράτος τοῦ Ισραήλ, ή ψυχολογία τῶν δύο τμημάτων τοῦ Εβραϊκοῦ λαοῦ πρέπει νά είναι διαφορετική, ομως, ταυτόχρονα, πρέπει νά διασφαλίζει τήν ένότητά του.

Νά σᾶς δώσω ένα παράδειγμα: τό πρόβλημα τῶν Εβραίων τῆς Διασπορᾶς τόν 20ό αιώνα είναι ή διατήρηση τῆς ταυτότητάς τους, παρόλο τόν κίνδυνο τῆς άφομοίωσής της. Λέγω συχνά δτι τό κύριο πρόβλημα τοῦ Εβραϊκοῦ λαοῦ κατά τόν 19ο αιώνα ήταν δάγωνας γιά ίσοτιμία. Τώρα, θά πρέπει νά παλαίψουμε γιά τό δικαίωμα νά παραμείνουμε διαφορετικοί ένόσω χαιρόμαστε τά ίδια δικαιώματα. Στό Ισραήλ, άπό τήν άλλη πλευρά, πού περιστοιχίζεται άπό μιά συντριπτική πλειοψηφία Αράβων, οι δποιοι άκόμη θεωροῦν τούς Εβραίους σάν ένα ξοιχείο, ή είρήνη έξαρτάται, μακροπρόθεσμα, πρωτίστως άπό τή διάθεση τοῦ Αραβικοῦ κόσμου νά άποδεχθεῖ τό Ισραήλ ώς πλήρες και ίσότιμο συνέταιρο, παρά άπό τής συμφωνίες είρήνης και τής έδαφικές διευθετήσεις. Γί' αύτό τό λόγο, τό μέγα ψυχολογικό πρόβλημα τῶν Εβραίων τοῦ Ισραήλ είναι – παρόλες τής διαφορές τους μέ τούς Αραβες – ή προσαρμογή τους στό γενικό πνεύμα και στή δομή τῆς Μέσης Ανατολής, πού βρίσκεται στά πρόθυρα μιᾶς νέας άναγέννησης, καθ' δν χρόνο θά διατηρήσουν τά ίδιαίτερα χαρακτηριστικά τους ώς λαός. Αύτό είναι μόνο ένα παράδειγμα τῶν δυσκολιῶν τοῦ λαοῦ. Πρέπει νά μάθουμε νά διατηρήσουμε τή συνείδηση τῆς μοναδικότητάς μας, πού άποτελεῖ τή βάση γιά τήν έπιβίωσή μας άλλα, και νά κατανοήσουμε δτι αύτή ή μοναδικότητα – κι ή παραδοσιακή θρησκευτική φόρμουλα τοῦ Εκλεκτοῦ Λαοῦ – άπαιτει ούπευθυνότητα και περίπου ταπεινοφροσύνη δχι άνωτερότητα και έπιθετικότητα. Πρέπει νά μάθουμε πῶς νά συμμετέχουμε, πλήρως, στή ζωή τῶν

λαῶν καὶ τῶν χωρῶν ὅπου ζοῦμε, χωρίς νά φοβόμαστε μήπως κατηγορηθοῦμε γιά σχισματικό πνεῦμα, διατηρόντας τόν ἴδιαίτερο Ἐβραϊκό μας χαρακτήρα.

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ

Θά πρέπει νά έπιλύσουμε τό μοναδικό πρόβλημα τοῦ καθορισμοῦ τῶν σχέσεων μεταξύ τοῦ Ἰσραήλ καὶ τῆς Διασπορᾶς, νά δημιουργήσουμε ἔνα μόνιμο φορέα πού θά ἐνώνει τήν ἑκτός τοῦ Κράτους πλειοψηφία μέ τήν ἐντός αὐτοῦ μειοψηφία, νά παραμείνουμε ἔνας λαός συνδεδεμένος μέ πλήρη — ἀμοιβαία — ἀλληλεγγύη γιά τήν ὑπεράσπιση τῶν νομίμων διεκδικήσεων τοῦ Κράτους καὶ ἔκείνων τῶν Ἐβραϊκῶν μειονοτήτων στή Διασπορά. "Ολα αύτά δημιουργοῦν προβλήματα πού δέν εἶναι καινούργια μόνο γιά τήν Ιστορία μας, ἀλλά καὶ πού δέν ἔχουν παραλληλισμό στήν Ιστορία καὶ στή πολιτική τῶν ἄλλων λαῶν, ἀπ' ὅπου θά μπορούσαμε νά διδαχθοῦμε.

Ο μεγάλος κίνδυνος τῆς σημερινῆς Ἐβραϊκῆς πολιτικῆς εἶναι δτι, καὶ στό Ἰσραήλ καὶ στή Διασπορά, ζοῦμε «κατά τρόπο μηχανικό» (from hand to mouth). Δέν ἐνεργοῦμε νά βροῦμε νέες λύσεις γιά τά προβλήματα πού δέν ὑπῆρχαν ἔδω κι ἔκατο χρόνια.

Καθώς πρόκειται νά παραδώσω τήν ἡγεσία τοῦ Π.Ε.Σ. στούς διαδόχους μου, ἐπιτρέψτε μου νά ἐκφράσω τήν ἐλπίδα δτι ἡ δική μας καὶ ἡ ἐπερχόμενη γενιά θά δημιουργήσει μιά καινούργια συνείδηση γιά τίς τρομερές δυσκολίες πού ἀπειλοῦν τήν ὑπαρξή μας, πρωτίστως στό ἐσωτερικό μέτωπο, καὶ θά ἀναδεῖξουν μιά ἡγεσία πού θά βασίζεται σέ μιά διανοητική καὶ ιστορική ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων μας, ἵκανή νά τά κατανοήσει, νά τά ἔξετάσει ὑπό τό πρίσμα τοῦ βασικοῦ τους χαρακτήρα, καὶ νά τά προσαρμόσει στή νέα μοναδική κατάσταση στήν δποία βρίσκεται δλαός μας, τόσο ἔξαιτίας τοῦ Ὀλοκαυτώματος δσο καὶ ἔξαιτίας τῆς δημιουργίας τοῦ Ἰσραήλ. Θά πρέπει νά ἀρχίσουν νά ἀντιλαμβάνονται δτι ἡ ἔξασφάλιση τοῦ μέλλοντός μας θά ἐπιτευχθεῖ μόνο μέ τήν ἀνοικοδόμηση ἐνός ἰσχυροῦ ἐσωτερικοῦ μετώπου, δπως καὶ στό παρελθόν, ἀντιλαμβανόμενοι δτι πρέπει νά οίκοδομήσουμε τό Ἰσραήλ σάν τή νέα πηγή ἐμπνεύσεως τῶν νέων ἀξιῶν γιά τήν ἔξασφάλιση τοῦ Ἐβραϊσμοῦ τῆς νεώτερης γενιᾶς, ἀντιλαμβανόμενοι δτι τά πάντα ἔξαρτῶνται ἀπό τήν ἱκανότητά μας νά δημιουργήσουμε ἔνα Ἐβραϊκό παρόν, ἀντάξιο τοῦ μοναδικοῦ παρελθόντος μας, πού θά μᾶς ἔξασφαλίσει τό μέλλον μας, καὶ τό δποῖο θά μᾶς καταστήσει ἱκανούς νά ἐγγυηθοῦμε τήν αἰώνιότητα σ' αὐτή τήν τραγική καὶ ἡρωϊκή, τή δημιουργική καὶ καταταλαιπωρημένη δντότητα πού ἀποκαλεῖται Ἐβραϊκός λαός.

Όταν δίκαιος μέ χτυπᾷ, θαρρῶ πώς μ' ἐλεώνει
Κι' ὅταν μ' ἐλέγχει, μιά εύωδιά τό πνεῦμα
μου κυκλώνει.
Ψάλμ. 141ος
(Μετάφραση Ἀσέρ Μωϋσῆ)

Tá νέα τῶν Κοινοτήτων

♦ Συνέχεια ἀπό τή σελίδα 15

Ἐνέργειες τοῦ Κ. Ι. Σ. πρός τούς Η. Λ. Π. Α. Π.

Κατόπιν καταγγελιῶν δτι στά τρόλλεϋ τῶν Ἀθηνῶν ἔξακολουθοῦν νά ύπάρχουν ἀντιεβραϊκές ἀφίσσες, παρά τήν πρόσφατη ἀπαγορευτική διαταγή τοῦ ύπουργείου Συγκοινωνιῶν, τό Κ. Ι. Σ. προέβη σέ διαβήματα πρός τούς Η. Λ. Π. Α. Π.

Σέ ἀπάντησί του δ Γεν. Δ/ντής τῶν ΗΛΠΑΠ κ. Χρ. Γιάνναρος ἀναφέρει, μεταξύ τῶν ἄλλων:

«Ο ΗΛΠΑΠ προκειμένου νά ἐπιτρέψῃ είς τόν μισθωτήν τήν τοποθέτησιν διαφημίσεων ἐπί τῶν ὁχημάτων του, μετά σχολαστικότηος πάντοτε ἐφαρμόζει τήν σύμβασιν καὶ τάς ἰσχυούσας διατάξεις τῶν νόμων καὶ διαταγμάτων καὶ ούδέποτε τοῦ ἐτέθη ύπ' ὅψιν ύπό τοῦ μισθωτοῦ ἡ τοποθέτησις διαφημίσεων ύβριστικοῦ καὶ συκοφαντικοῦ περιεχομένου τῆς ύμετέρας θρησκείας, τυχόν δέ ἀνάρτησις δυσφημιστικῶν ἀφισσῶν τῆς θρησκείας σας εἶναι μεμόνωμένη ἐνέργεια ἀγνώστων προσώπων, τά δποῖα ούδεμίαν σχέσιν ἔχουν μέ τόν Ὁργανισμόν μας καὶ τό δικαίωμα διαφημίσεων ἐπί τῶν ὁχημάτων, μέ συνέπειαν νά ἀφαιροῦνται ἀμέσως ύπό τοῦ ΗΛΠΑΠ, εύθύς ώς ύποπέσουν είς τήν ἀντίληψιν τῶν ύπηρεσιακῶν ὀργάνων αύτοῦ».

Τό Κ. Ι. Σ σέ νεώτερο ἔγγραφό του, ύπογραφόμενο ἀπό τόν πρόεδρο καὶ τόν γεν. γραμματέα του κ.κ. Δ. Ἀλχανάτη καὶ Μ. Ἐλιέζερ, ζήτησε νά ἐνταθῇ δ ἐλεγχος καὶ νά ἐξηγηθῇ στά ἀρμόδια ὅργανα δτι τά δημόσια ὁχήματα δέν δύνανται νά ἀποτελοῦν μέσα γιά τήν ἀσκησι συκοφαντικῆς καὶ ύβριστικῆς προπαγάνδας ἐναντίον μιᾶς ἀνεγγνωρισμένης θρησκείας.

Διορισμός νέου μέλους τοῦ Δ.Σ τοῦ Κ. Ι. Σ.

Σέ ἀντικατάσταση τοῦ παραιτηθέντος κ. Δαυΐδ Σαρφατῆ ἔξελέγη μέλος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΚΙΣ δ κ. Μιχαήλ Βίκτωρος Μάτσα.

Ἀνακοίνωση τοῦ Σύλλογο Μπενότ — Μπερίτ

Ἄπο τόν Σύλλογο Μπενότ — Μπερίτ ἀνακοίνωνται δτι, δπως ἔχει θεοπίσει, προκηρύσσει καὶ ἐφέτος διαγωνισμό, στήν μνήμη Ἀσέρ Μωϋσῆ, μέ θέμα «Ιερουσαλήμ, πόλη τής είρήνης». Οι ἐργασίες τῶν παιδιῶν θά πρέπει ν' ἀποσταλοῦν τό ἀργότερο μέχρι 31 Ιανουαρίου 1978.

עץ חיים היא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...

(Παροιμ. 3:18)